

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૭૮૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ગ્રંથપાત્ર લાખણ

વિષય ૮૭૫૧૫૨૨

આઆગેાટ રંગુન તરફ જશે.” સ્વામીજી પૂછે:—“ કેટલે

...હ:—“ ત્રણ ચારેક દિવસ લાગશે મહારાજ. ” સ્વામીજી:—“ એ

ધવસે એ રંગુન

આઆગેાટની પા

વડે થું બાંધ્યું છે ? ” શિષ્ય:—“ એ તો બીજું એક ન્હાનું

હોડકું છે, અને તમાં પશુ મલ ભરેલો હોવાથી તે પશુ રંગુન તરફ જ ઉપડવાનું જણાય છે. ”

સ્વામીજી પૂછે:—“ એ પેલું બીજું એકલવાયું શું પડ્યું છે ? ” શિષ્ય કહે:—“ એ વળી બીજું

ન્હાનું હોડકું જ છે, તે પશુ માલ ભરીને રંગુન તરફ જ ઉપડવાનું સમજાય છે. ” સ્વામીજી કહે:—

“ ઠીક. પરંતુ એ એકલવાયું કેટલેક દિવસે રંગુન પહોંચશે ? ” શિષ્ય કહે:—“ આઠ દસ દહાડા

પશુ લાગે ખરા. ” સ્વામીજી બોલ્યા:—“ એમ કેમ બને ? આ બંને ન્હાની હોડીઓ એક સરખી

છે, છતાં પ્રથમની હોડી ૩-૪ દિવસમાં રંગુન પહોંચશે, તે બીજી તેજ પ્રકારની હોડીને તેજ

મથકે પહોંચતાં ૯-૧૦ દિવસ કેમ લાગશે વાર ? ” શિષ્ય બોલી ઉઠ્યો:—“ જ મહારાજ ! પ્રથમની

હોડીને તો મોટી આગેાટ સાથે પાગરે બાંધેલી હોવાથી, તે મોટી એાટની સાથે સાથે જ બીજી

હોવાથી તે તો વખતસરજ પહોંચવાને શક્તિવાન થશે, અને બીજી હોડી ટાઢ મોટી સ્ટીમરની

પૂઠે બેડાયથી નહીં હોવાથી તે તો બાપડી એકલી ચટુલી ધામે ધામે અદ્રજાતી ડૂંગતી બણે

દહાડે જ પહોંચશે સ્વામીજી ! ” “ ધ્યાન લગાવ એટા ! ” સ્વામીજી બોલ્યા:—“ પહેલીકું ગુરૂ

મીલા હય, ઝૈાર દુસરી હોડી ગુરૂ બિના ચલ રહી હય ! ” સજ્જનો ! આ દૃષ્ટાંત

ઉપરથી આપ સમજી શકશો, કે પરમાત્માના મૂળ રથાને, પુદાઈ દરવાઝે પહોંચવાનું સ્થાન તો

એક જ આત્મજ્ઞાન છે, પરંતુ લાયક, બળવાન, શક્તિવાન, અને માર્ગના પૂરા જળજારા રાહબરની

રાહબરી અને બાંહેધરી પડકી હોય છે તો માર્ગ સરળ, ટુંકો, અને ભય રહિત મળશે પરંતુ

રમરમુમાં રાખવું કે, જે આગેાટને તેનો આશ્રિત વળગેલો છે તે આગેાટ જ ને ખડખડ

પાંચમ, બાંગી તૂટી, નબળી અને અવ્યવસ્થિત હોય, અને સાથે વળી તેનો માલમ કહો કે

સુકાની કેપ્ટન કહો, તેજ બે બેપરવા, માર્ગથી અબણો, નાવાકેક, અને આઠે માર્ગે ઉતરી

પડનારો હોય, તો તે આગેાટ અને તેનો માલમ દુબશે તો દુબશે, પણ તેને જે હોડકું

ગુરૂ લેખીને તેની પનાહ તથા રક્ષણમાં રહ્યું હશે, તે પશુ સાથે સાથે જ દુબી જશે. ત્યારે જે

ધર્મગુરૂઓ પ્રભુના દ્વારે પહોંચાડવાનો, અર્થાત, દૈત્યર જ્ઞાન આપવાનો દાવો કરતા હોય તેઓજ

જે એલમે એલાહીની આપત્તથી અબળુ હોય, મીત્રો માર્ગની જે તેમને જ ખબર ના હોય,

બકિતમાર્ગ કે જ્ઞાનમાર્ગના વાકેફગાર જે તેઓજ ન હોય તો પછી તે ગુપ્ત ગુઃ માર્ગ પોતાના

અનુયાયીઓને તેઓ શી રીતે બતાવી શકે ?

વતન સુકામે પહોંચવાના ચાર માર્ગો.

સુબધથી કલકત્તા જવું હોય તો પુરાણીના જૂઠા જૂઠા ૪ માર્ગો બતાવી શકાશે, અને

તેનાં જૂઠાં જૂઠાં ૪ વાહનો કહી શકાશે. ગધેડાં કે ખરચરો પણ

૪-ધ્યેય એક

અને

માર્ગ અનેક.

સુબધથી કલકત્તા જઈ પહોંચવાને શક્તિવાન થશે, પરંતુ ડુંગરા,

ટેકરા ટેકરી, નદીનાળાં ઓળંગીને ડિંવા વટાવીને લાંબે લાંબે રસ્તે

જમ તેમ અદ્રજાતાં ઝિકાતાં કલકત્તા જઈ પહોંચશે ખરાં, પરંતુ

તેમને પહોંચતાં ૨૦-૨૫ દહાડા ભેડશે. બેસની ગાડી ૧૫-૧૭

દહાડામાં કલકત્તા પહોંચશે ખરી, પરંતુ તેને ડુંગરા ટેકરા નહીં

પરવાતાં ગરદા પુરેલો કાચો પણ રસ્તો ભેડશે. વળી બેસની ગાડી તો બેસની ગાડી કરતાં પ્રહેલી

કેલકતે પહોંચશે. ૮-૧૦ દિવસમાં પહોંચી શકશે, પાકી સડક બોલશે. કહે રહી આગમાંડી. આગમાંડી તો કશકતે પહોંચાશે, પરંતુ તેની પ્રતિજ્ઞા બહુ કડક હોય છે. તેને તો એ સરખી રેલ્વે લાઇનોજ બોલશે. એને તો લોહાના સમતોલ એક સરખી નાખેલી સડક જ બોલશે. વળી જે મોટા ચીક એન્જીનને જે રસ્તો દર્શાવી આવેલો અને જે લાઇનો નાખી આવેલી તેજ પાટા ઉપર પ્રાઇવર એ આગમાંડી ચલાવવી બોલશે. લગાર એક ઇંચ જેટલી પણ પાટાથી બહાર ગાડી ચલાવવાનો પ્રાઇવરને અધિકાર નથી. આમ છતાં વળી પ્રાઇવરની ખાસ ફરજ તો એ છે કે, રસ્તામાં કોઇ નડતર હવેલ કે પુરસાન છે કે કે કેમ ? માર્ગમાં નડ કરે એવી વસ્તુ આડી પડી છે કે કેમ ? સામેથી કિંવા પાછળથી બીજી કોઇ ગાડી આવે છે કે કેમ ? બીજી ગાડી સાથે અથડામણ સહ પડશે કે-કેમ ? એ સર્વ વાતોની સંભાળ ભરેલી સમય સૂચકતા જે તે વખતે ચોક્કસપણે રાખવાની હોય છે. પ્રાઇવર જોકે આગળ ને આગળજ આલ્યાં જવાની પ્રગ્રેસિવ (Progressive) સ્થિતિમાં ચક્રાવેલો છે ખરા, તોપણ જે તે બેરકાર, માર્ગથી અગ્નણ, હાકર, અને ખરી સ્થિતિ સમજી જનારો ના હોય તો ગાડી ઉધી વાળે, પાટા ઉપરથી ખસેડી પાડે, સામેની બીજી ગાડી બેડે અથડી પડે, અને પોતે તો ગમડી પડે અથવા પટકાઈ પડે ને વળતે કચડાઈ જાય તો જાય, પણ સાથે વળી તેના આધારે, તેના વિશ્વાસે, તેને ભરાયે તેને પડખે રહેલા ઉતાડે મુસાફરો પણ અગદાઈ મરે.

સદરહુ દ્રષ્ટાંતનો સાર.

ઉપલાં દ્રષ્ટાંતનો સાર એ છે કે, ખચ્ચરો રૂપી શુદ્ધો, જેને જરયાસ્તીઓ “ હુતોક્ષાના ”

કહે છે, તેવા આત્મજ્ઞાનમાં છેક પશ્ચાત રહેલા દલકા લોકો દુઃખરા ટેકરા ઝાળંગીને અથડાતા દુઃખતા, અનેક જન્મો ધારણ કરીને પણ પરમાત્માના મુકામે પહોંચશે તો ખરા, પરંતુ મયંકર અને બિકટ મુસાફરી કરી કરીને ઘણું લાંબે માર્ગે, અને ઘણું લાંબે કાળે ધારેલે મથકે પહોંચાશે; જ્યારે બેલગાડી રૂપી વૈચરો, જેને પારશીઓ “ વાલ્મીયોશી ” કહે છે, તેઓ ઇશ્વરને ઝાળખવાને લગાર જિજ્ઞાસુ

૫-પ્રજ્ઞના કારે
પહોંચાડનારા
ધર્મશુદ્ધ્યાની ફરજ.

અએલા હોય છે. તેઓ કાચી ગરાડે ગરાડે, આંચકા દિલા ખાતા ખાતા, જરાક ઝોણા શ્રમે, લગાર દુઃકે માર્ગે, અને લગરીક વહેલા પહોંચશે. વળી ઘોડાગાડી રૂપ ક્ષત્રિયો જેમને જરયાસ્તીઓ “ રયેસ્તારો ” કહે છે, તેઓ લગાર આગળ વધેલા વર્ગના હોવાથી બેલગાડી કરતાં ઓછી અથડામણે, વધુ દુઃકા માર્ગે, અને વધારે જલદી પહોંચશે. પરંતુ આગમાંડી રૂપી પ્રાણજ્ઞો, ધર્મશુદ્ધો, જેમને પારશીઓ “ આશ્રવનો ” કહે છે તેઓ સાથી શ્રેષ્ઠ માર્ગે, શાન્તિથી, સર્વથી દુઃકે રસ્તે અને સર્વથી પહેલા વહેલા પરમાત્માના ચરણે જઈ નમસ્કાર કરશે અને કશોયે પરંતુ શયત એવી છે કે, તેઓએ એવું તો પવિત્ર ઇવન માળવું બોલશે, એવાં તો કડક વ્રતો અને પ્રતિજ્ઞાઓ પાળવી બોલશે, કે નીતિ-ધર્મ-સદાચરણ-સતપંથ અને પ્રજ્ઞતાથી કેવળ એકમેકે તમ યદ્ય પોતાને માનવાના અવસરોએ સતમાર્ગ જતાવી શકે. ઇશ્વરી જ્ઞાન સંપાદન કરીને સર્વોત્તર સરખા પાટા ઉપરજ તેમણે પોતાનું વાહન “ કારવું ” બોલશે, અને તેમના ચીક એન્જીન-પર, અર્થાત,

૧. કારણી આપેલા પ્રાર્થના રચ દોડાવવો જોઈએ, અને સામે ઉભેલા ખીજ
 ૨. અથડી ના પ્રકાર તેની સંભાળ લેતા રહેવું જોઈએ. પેગમ્બરોના પીરોએ
 જોએ પોતાના મીઠા એન્જન્યરોએ નાંખી આપેલી સીધી લીટીએ પોતાની
 ... નમ્રો. ધર્મગુરુઓની આ એક દરજ્જા હું બાર દબત કહું છું, કે પોતાના
 ... બુદ્ધિવાન યજ્ઞમાનોને ઇશ્વર વિશેનાં ચુદ્ધ જ્ઞાનની પ્રથમથીજ સમજૂત કરવા જતાં અર્થના
 મનર્થ થવા સંભવ હોવાથી પગથિયે પગથિયેજ બોધ આપવો. જેમકે કર્મના સિધ્ધાંત કૃત્રિયા
 કરવાથી જો શિષ્યે પરમાત્માનું ગૌણત્વ ગણતા થાય અને કર્મનું પ્રાધાન્ય સમજે, જો પુરુષાર્થનું
 પ્રાધાન્ય ને પ્રારબ્ધનું ગૌણત્વ સમજી નાસ્તિક વિચારો કરીને આડે માર્ગે ઉતરી પડતા જણાય
 તો પરમાત્માના અસાધારણ અધિકાર વિષે, પરમાત્મા પોતાની છત્રછાનો માલિક હોવા વિષે તેમની
 શ્રદ્ધા, તેમની ચક્રોનદારી કે દીનદારીમાં અંતરાય પડવા દેવો ન જોઈએ. મુસ્લીમનું રહસ્ય તો
 આ બાબતમાં સ્પષ્ટ સમજદાય એવુંજ છે.

અદકારતાદ્વાનો અસાધારણ અધિકાર.

પરમાત્માએ સૃષ્ટિ રચના કરતી વેળાએ સઘળું નિયમાનુસાર નિશ્ચિતપણે કરાવીજ રાખેલું

હોવાથી તેના કાર્યમાં ખુદ તે પોતે પણ કાંઈ ફેરફાર કરી શકતા
 નથી, બહુ નિર્માણ કરીજ રાખેલું હોવાથી ગમે તે પ્રસંગે અને
 ગમે તે સ્થિતિમાં તેનાથી ન્યાય સિવાય દયાભાવ બતાવી શકતોજ
 નથી, માત્ર કર્મનુસાર જગતનો વહેવાર ચાલે છે, એ સિધ્ધાંતનેજ
 વળગી રહી સાધારણ સમજશક્તિના લોકોને બોધ આપવાથી લાભ

કરતાં હાલિ વિશેષ થવાનો સંભવ રહે છે, અને દુઃખના બચાવક પ્રસંગોએ સામાન્ય જનલોક
 પોતાની ધીરજ બોધ દ્વા નિરાશા અને નાસિપાસીમાં નાસ્તિક બનતા જાય છે. એટલા માટે પર-
 માત્માના અસાધારણ અધિકારો વિષે પણ ખ્યાલ કરવાની આવશ્યકતા જણાય છે. તે માલિક
 પોતાના બંદાઓ ઉપર પ્રસંગોપાત કૃપાદ્રષ્ટિ કરીને દયા ભાવ દેખાડવાની વેળાએ દયા જો ન બતાવે
 તો તેની અપરંપાર મોટાઈ અને મરજતા પ્રેમપણા વીશે મનુષ્યના મનના કનિષ્ઠ વિચારો ઉન્નત
 થવા પામે.

બ્રિટિશ શહેનશાહનો દાખલો લઈએ તો જણાશે કે ન્યાય અને ઇનસાફ કેવી રીતે કરવો
 તેના કાયદા કાનૂનો ન્યાયધિશો માટે ચુકર કરી દીધેલા હોય છે, ખુનીને ફાંસીનીજ સજા અને
 ચોરને કેદનીજ શિક્ષા; આવી રીતે કરાવી આપેલા કાયદાની બહાર એક ઇંચ પણ ન્યાયાધિશોથી
 બીલકુલ જવાવું નથી, પરંતુ એક ખુનીને ફાંસીએ લટકતો બચાવવા સારું રાજ જ્યોજાઈને તો
 અસાધારણ અધિકાર હોય છે. આપણા રાજ્યના સઘળા નિયમો અને નિયંધોમાં પણ મહારાજા
 શ્રી સયાજીરાવના હજુરના અસાધારણ અધિકારની અપવાદ રૂપ કલમો હોયજ છે એવા
 અસાધારણ અધિકાર રાજ જ્યોજાઈ કે રયાજીરાવ મહારાજે પોતાના નિમેશા ન્યાયધિશોને આપેલા
 હોતા નથી; તો જોકે તેમને માટે પણ દરેક કાયદાના અપવાદો કરાવી આપેલા હોય છે. જે
 રીતે Imperial Government સાર્વભૌમિક અધિરાજ્યની મરજી એ પણ એક કાયદો હોવાથી
 ચક્રવર્તિત્વ હોવાય છે, જેવી રીતે ધર્માધ્યક્ષનું પાર્શ્વિક દરખાન હોવનું અણાય છે. તેવીજ રીતે
 મહા ધર્મમાં એક મહામંત્ર હોય છે. અમારા જરુરિયાતી કર્મનું મહામંત્ર છે કે,

“ યથા અહુ વધર્યો અથા રતુશ, અપાત મિત, હયા વંહહેઉશ
દગ્ધા મનંહલો પયઓથનનામ અંહહેઉશ મગદામ, ક્ષયેમય
અહુરામ આ ઇમિ હયુઓ દદન વારત રેમ. ”

એટલે, જે પ્રમાણે એક પાદશાહ પોતાની ઇચ્છામાં આવે તે પ્રમાણે કરવો. .
ધારણુ અધિકાર છે, તથા જે પ્રમાણે ધર્મના સર્વથી શ્રેષ્ઠ ધર્માધ્યક્ષ પોતાની મરજી ન
ધાર્મિક કાર્યોમાં આપ અખત્યાર છે, તેજ પ્રમાણે બેહમન કહેતાં ઉચ્ચ મનની બક્ષીશ કરી
પરમાત્માના ઇચ્છિત કાર્યો આપ અખત્યારીથી થવા કાળે પરમાત્માનો સ્વેચ્છા મુજબનો અસા-
ધારણુ અધિકાર સર્વ સૃષ્ટિ ઉપર ચાલે છે. શાયર ફિરદુશી તુસીનો પણ કોલ છે,

કે અખ્શદેહ ઉ અસ્તો દારન્દેહ ઉય;

ગુલ્હદ આસમાનરા નેમારન્દેહ ઉય.

સેનમ દીદેહરા ઉરત ફયાદરસ;

મનાઝીદ બા નાઝેશે બ બ કસ.

તે માલિકે પાક ગુમ બક્ષીશ ઉતારનારો, અને તુષ્ટિની સંભાળ રાખનારો છે. ઉચ્ચ
આકાશને ઉછું રાખીને તેને શણગારતો પણ તેજ છે. જેમના ઉપર અન્યાય, ગેર ધનશાફ,
અને ગુલમ પડે છે તેમની ફરિયાદો સાંભળનારો સર્વથી છેલ્લો સર ન્યાયાધિક્ષ પણ તેજ છે. તે
માલિકના અસાધારણુ અધિકાર વિષે કાંઈએ પણ શંકા લાવવાનું કશું કારણ નથી જેમ વેદાંતમાં,
ફરાન કે બાઈબલમાં વર્ણવેલું છે તેમ અમારા ધર્મમાં પણ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહ્યું છે કે :

“ સ્પસ્ત નામ અલિ, વીત નામ અલિ, દાત નામ અલિ,

પાત નામ અલિ, ધ્રાત નામ અલિ, જનાત નામ અલિ,

જનોન્ત નામ અલિ, કૃપુમાઓ નામ અલિ, કૃપુમા-માફ

નામ અલિ, ઇસ-ક્ષદ્રા નામ અલિ, ઇસ ક્ષયેશે તેમો

નામ અલિ, નામો-ક્ષદ્રા નામ અલિ, નામો-ક્ષયેશે તેમો નામ અલિ. ”

પરમાત્મા કહે છે કે : “ હું સંરક્ષણુ કરવાનાણો છું. હું સર્વનો ખેરખાહ સર્વ વ્યાપક
અધિકારી છું. શુદ્ધ બક્ષીશ ઉતારનારો હું અધિકાર ધરાઈ છું. હું બધાનું પાપણુ કરવાનો
અધિકાર રાખું છું. સર્વમાં દુઃખ સુખ સમજનારો હું સર્વજ્ઞ છું. હું મહારા આ બધા અધિ-
કારોને પિઝાનનારો છું. હું સર્વની વૃદ્ધિ કરવાનો મુખત્યાર છું. મૈત્રુ કલ્યાણ કેમ કરવું તેના
મંત્રોને હું જાણનારો છું. હું મહારી મરજી મુજબ મહારૂ પ્રજુલ, મહારી ખુલાવંદી
અલાવનારો છું; એટલુંજ નહીં, પણ અસાધારણુ અધિકાર વાપરીને હું મહારી ઇચ્છા
પ્રમાણે મહારી હકુમત અલાવી શકું છું. ” હુંકમાં પોતાનું કિલ ચાહે તે રીતે સ્વેચ્છાથી
પરમેશ્વરપણુ અલાવનારો જે પોતાને કહેવાડે છે. તે અસાધારણુ અધિકાર ધરાવનારોજ હોવો
જોઈએ. એટલા માટે તેની અનદાઈ ગુન દયા માટે નિશંક નિસંદેહ રહી તેતુંજ સ્મરણુ નિય
કરનાં રહેવું જોઈએ.

પરમાત્માએ સુકર કરેલી ગુમ શક્તિઓ.

જે પ્રમાણે એક રાજ કે પાદશાહે નિમેશા ન્યાયાધિશો અને અધિકારીઓ, રામના બાંધીને
સ પૂર્ણ કરી આપેલા કાયદાઓને શકીનેજ ન્યાય કરી શકે છે, અને જે પ્રમાણે

૭-ફોર્સ-ટ્રિવેસ્ટાઓ-
ઇજેક્ટ-ચા. ગુપ્ત
અકસ્માતો.

તેમને કદા અસાધારણ અધિકાર નિયમ નિયંત્રી બહાર જઇને, વાપરવાની સત્તા હોતી નથી. તેજ પ્રમાણે પરમાત્માએ નિમેષા અધિકારીઓ જેઓને ફોર્સ, ટ્રિવેસ્ટાઓ, ઇજેક્ટ વિગેરે કહેવામાં આવે છે, તે સર્વને સર્વભોમ પ્રભુ-સરકારે જે અધિકાર કાયદા કરાવી આપેલા હોય છે, તે કાયદાની બહાર જઇને, પોત પોતાના અધિકાર

વિરૂદ્ધ તે ગુપ્ત અનદીક શક્તિઓથી પણ અસાધારણ અધિકાર વાપરી શકતા નથી; તે તો માત્ર પરમ તત્ત્વની સત્તાની વાત છે. “તુલસી રેખા કરમધી, મીટ શકે ન રામ” એવું જે સિદ્ધાંત તુલસીદાસે કર્મને વિષે કહ્યું છે, તે એવું કે નિર્માણ કરેલા રામ પણ ફેરવી શકતા નથી, પરંતુ પૂર્વજ તેમણે પાશુ કહી દીધું છે કે; “મીટ તે અચરણ નહીં, પર સમજ કિયો હય કામ.” ધર્મશાસ્ત્રના ધણીક સુત્રો ને મત્રો ગદન અને ગુપ્ત છે, જેનું તત્ત્વ સત્ત્વ બધાંજ કાંઈ સમજ શકતાં નથી. માટે સર્વ ધર્મો જેના અધિકાર, અને જેની સત્તા વિષે એકમત હોય તેને મનુષ્ય માત્રે માન્ય ગમવો જોઈએ. વળી ધણાં લોકો જે તત્ત્વ કે સિદ્ધાંતની નિંદા કરતાં હોય તેજ અધર્મ ગણાવો જોઈએ. “પરમાત્માની ઇચ્છા ગમે એ પ્રસંગે ગમે એવી થાય” એ સુત્ર જે નહીં ગ્રાજ કરવામાં આવે તો સદિ રચના એક ગુલામી બંધન થઇ પડી નાસ્તિકપાશું વધી જાય. જે ને માલિક પાક પોતાના કોષની તલવાર બહાર કાઢે તો પેગમ્બરો, પીરો, અને વલીઓ પણ પોતાનું મોરું ધ્રુપાવશે; અને જે તે સારથે ધ્રુપાદિ કરશે તો દુષ્ટ જનોને પણ સજ્જનોમાં હસેલી દેશે. “સવ ધર્મને સુધાને, કર આશય મુજ એક; શેષ મ કર હું” છોડીશ, સર્વ પાપથી મુક્ત.” એ બગવત ગીતાનું વાક્ય છે. ત્રીઠ્ઠાડો નાસ્તિક મતનો હતો. પ્રભુના અસાધારણ અધિકારને તે માનતો ન હતો. પરમાત્મા જેની કોઈ અનદીક શક્તિ હોય તો તે હવે નિઃસત્ત્વ અથવા આણુઅધિકારવાળી અને અશક્ત થઇ પડેલી શક્તિ હોય એમ તેનો મત હતો. જ્યારે તે એક પ્રસંગે રેલ્વેની મુસાફરી કરતો હતો ત્યારે તેજ રેલ્વેને એક અતિ ભયંકર અકસ્માત નડ્યાથી સંધળા ઉતાડ્યો. કચડાઇને માર્યા ગયા, અને એકલો મી. આડલે બચી જવા પામ્યો. વળી તેને જરાએ ધસારો કે થોડો પણ લાગ્યો નહીં! તેને હવે લાગ્યું કે શાસ્ત્રિય રીતે જોતાં પણ આ અકસ્માતમાં એક પણ ઇવડો બચવો જોઈતોજ ન હતો, છતાં તેને એકલાનેજ કોણે બચાવ્યો! આ અસાધારણ બનાવમાં કોઈ પણ એક અદ્ભુત અસૈદ્ધિક શક્તિનો અચૂરીક હાથ હોવાજ જોઈએ, એમ તેને ભાસવા લાગ્યું. કેટલક વખતથી મૂકે એવી ને એવીજ કલ્પના થયાં કાંધી, કે જ્યારે સર્વ કાંઈ કર્મ પ્રમાણેજ બને છે, જ્યારે સંધળું કર્મનેજ અવલંબીને ચાલે છે, ત્યારે ભક્તિ, પવિત્રાઈ, સત્ત્વ, આસ્તિકભાવ કિંવા નાસ્તિકભાવ એ સર્વ શુ કરી શકે? પરમાત્માની સત્તાજ જે એકવાર નિશ્ચિત થઇને પ્રભુતાજ જે મર્યાદાવાળી હવે બંધી જ બનેલી છે, તો પરમાત્માનો શું કદજ અધિકાર રહ્યો નથી? એટલામાં તા. ૧૬ જુલાઇ ૧૯૨૧ ના દિવસે આરે ત્યાંજ એક એવો બારે અકસ્માત બનાવ બન્યો. માળ તુટી પડ્યો, પરંતુ આણું માણું અમેા ધરમાં વસનારાંના માથા સફી આવીને અધર હવામાં જળે અટકીજ પડ્યું! આ યમ-તાર કોણે દીધો? શસ્ત્રાકર્ષણ અને શક્તિનું ગૌરવ (Force) કોણે અટકાવ્યું? એ સર્વ બ્યાપક અને સર્વ શક્તિમાન મહાન શક્તિ, જેને અસાધારણ સત્તા હતી તેનોજ એ મોજોજે હોય. સુખમાં પ્રભુ મળીને એક ઉચી હવેલીની બારીમાંથી ૪-૫ વર્ષનું માણક જમીન ઉપર નીચે પડ્યો હતો, સુખનીજ ભૂમિના ગુરુત્વાકર્ષણ (Attraction of Gravity)

નો કાચદો કોણે તોડ્યો ? કે તે બાળકને સલામત હસતું રમતું, જીવતું 'મમ્મડું' ઉંચકી શેષામાં આબ્યું ? મહી નદી ઉપરના ઉંચામાં ઉંચા રેલ્વે-પુલ ઉપર ડબ્બામાંથી એક પારસી છોડી ઉંચ-લાઈ પડી, પુલની વચ્ચેમાં ઘડને નદીમાં સરકી પડી, ત્યાં તે ટ્રેનનો માર્ડ તેણીનોજ બાપ મૂકાયો હતો, સયે માતા બેઠી હતી, તેણીએ એલાર્નની સાંજળ ખેંચનાથી બચે માડી હતી રખાવી, અને નહીં ઉતરી તે છોડીને જરા પણ ઇજા વિના તોણીનો માર્ડ-પાપ સાથે સમી ઉપર ઉંચકી લાવ્યો, ને માડી સડસડાટ પાછી ચાડી. ત્યારે જ્યાં પણ I. J. R. C. નો કાચદો બાળકોએ મૂકનાર અસાધારણ સત્તા ધરાવનાર કોણ હતો ? પરમાત્મા.

કર્મનો કર્તા કોણ ?

૮-કર્મ પહેલાં
શું હતું ?

મનુષ્યના મનમાં જ્યાં મૂર્તિ એવાજ પ્રકારના નિમિત્તો દ્રઢપણે જડ થાકી રહ્યા હોય છે, કે આગલાં પાછલાં કર્મોનુસાર જે તે નિમાણુ થઈ ચૂકેલુજ હોય છે, જેમાં પરમાત્માથી પણ ફેરફાર કરી શકાતો નથી, ત્યાં સુધી એકજ પ્રજા ઉત્પન્ન થયાં કરે છે, " જ્યારે કમ ન હતું ત્યારે કર્મને કોણે અને શા કારણે ઉત્પન્ન કર્યું ? " એવા વિચરથી નવા નવા નિમિત્તો માનવીની દૃષ્ટિમાં પ્રવેશ કરતા નથી, અને અવસાતાલાની અસાધારણ સત્તાના બ્યાવાનો મૂળ ધાવી રહ્યા તમણા વચ્ચે ઉપર લોડા માનતા હતા કે, ફરતરના તહેવારો ઉપર સર્વનારાયણ નાચે છે ! તેઓ પ્રત્યુની અદ્ભુત સત્તા અને કળાને માનતા હતા, તેમને ફરતરના દહાડાઓ ઉપર નરજ ન થતે. પવન ફેપાતો હતો ! દરેક ન્હાનાં જીવજંતુની બનાવટને પણ માણસ સમજી શકતા નથી તે બંધન છે તેને તેઓ કેમ સમજી શકે ? જે મહાન બાને, જે મહા શક્તિએ લાખો પૃથ્વીઓ અંત લાખો આકાશો ઉત્પન્ન કર્યાં છે, અને જે ઇચ્છા કરે છે કે " આમ આમ થાત " તે તે પ્રમણે થઈ ગય છે, "કુન ક્યુ કુન ?" એવો જેનો દુકમ નિકળનાં પૃથ્વી સ્થળ થઈ ગય છે; પ્રલય પછી જેનો ધ્વનિ " જોઈકાર " નિકળનાં પ્રવાહો અને જે, તેની અત્યંત સત્તા સત્તા કર્મના કાચકાને પણ બાળી ભસ્મ કેમ ના કરે ? જે કર્તાએ સર્વ કાંઈ તૃપ્ત કર્યું છે. અને જે મુખી વાતો દરેક પગે જાણનારો સર્વજ છે, અને જે સચ્ચક્તિમાન કહેવાયો છે, તે તમારો પ્રભુ જળ હોય ત્યાં સ્થળ, અને સ્થળ હોય ત્યાં જળ પલકવારમાં ફરી શકે છે, રજા પર્વત ને પર્વતની રજા ધડીવારમાં ફરી શકે છે; ધાસનાં તણખાંને પથ્થર ને પથ્થરો તનુ બનાવી શકે છે, અગ્નિનો કાચદો ઉષ્ણતાને લઈને વસ્તુઓને બાળી નાખવાનો છતાં તેને ઠંડો ગાર કરી દઈ તે ઉપરથી માણુઓને ચલાવી શકે છે; હીમ અગ્નિ થાય અને રાયનો રોક કે રત્નો રાય પલકારામાં ચઈ શકે છે, એ તેની અસાધારણ સત્તાનું પરિણામ સમજવાથી ઇનશાનને થાણુ આવી શાન્તિજ થાય છે. He changes a fly into an elephant. તે સાદેજ એક માખીને હાથી પણ બનાવવાની સત્તા ધરાવતો એક શિલ્પસુદો માની ગયા છે; કેમકે

જુઝ અઝ રાયો ફરમાને ઉ રાહ નીરવ,

પુરો માહ અઝીન દાનેસ આગાહ નીરવ.

તે પરવરદેગારના દુકમ અને ઇચ્છા વગર બીજી કોઈ રીતિજ નથી. સૂર્યને અને ચંદ્રમાને પણ તેની સત્તાની ખબર છેતી નથી; અને રત્નો રાય કરાવે. જે તેનો અસાધારણ અધિકાર

તે ઘડીજ તો તેણે કેલીક જીવલામાં અણુ મુજબલ બોલિયા નામનો ધરાની માછી જે લાચાર સ્થિતિમાં તેની કયા માખતો હતો, તેના ત્રણ દીકરાઓ ધમાકે, ફૂલ અને મોખરને રાજપાટ આપીને એકદમ રાજાઓ બનાવ્યા હતા. સૃષ્ટિનો કારભાર ચલાવવામાં પરમેશ્વર જે સંપૂર્ણ સત્તા પોતાના જ હાથમાં રાખી રહ્યા છે, તેથીજ સૃષ્ટિમાં સત્યને સુદરતા લાગે છે, ને બધે આનંદ પણ પ્રસરી ગયા છે. તારાઓ પણ એવાં બીનો ગાય છે કે, “ આપણુ સવળાઓને ‘મનાવનારા હાથોમાં અલૌકિક સત્તા છે.” પણ પંખીમાં કે સૌ જીવનંતુમાં તેમજ સૌ મનુષ્ય માત્રમાં કે દેવતાઓમાં એટપોટ બસ પરમાત્માનીજ સત્તા વ્યાપી રહેલી હોવાથી જ્યાં જ્યાં ખ્યાલો ને કલ્પનાઓ કર્યે ત્યાં ત્યાં પરમાત્માની જ લીલા દૃષ્ટિગોચર થાય છે આ વિચાર દૃઢ કરવાથી આપણને આશ્વતે કે અકસ્માતોના દુઃખોનો પડછાએ પણ જાણી શકી. જે થવાનું તેજ થશે, એવીજ માન્યતા રાખી રહેનાર ઇનશાન, જે સર્વ કાંઈ પરમાત્માની અખંડ શક્તિમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે, અને તેની અપાર શક્તિ, અસાધારણ સત્તા, અખુટ દૃઢતા, અને અનંત હડાપણમાંથી સર્વ કાંઈ જે તે વખતે નિપજે છે એવું માનતો નથી; એટલુંજ નહીં પણ જેમ કેવિ પોષ કહે છે તેમ, બેહદ વિસ્તારવાળા અને અખંડ સત્તાવાળા જે સાહેબના આપણુ સવળા બાગે ઢિયે, તથા તેની ઇચ્છા અને અધિકાર એજ જેવું શરીર છે, એવું પણ માન્ય રાખતો નથી તે મનુષ્ય ઇશ્વરની શક્તિ, અસ્લાતાલાની નિશાન, અને ખુદબીદની બંદગી કરવામાં બેહદિલ થઈને દુઃખી જ થયા કરે છે આનું વગર સમજવું જલ સંધરવા જેમ થઈ પડતું નથી ઇશ્વરની ઇચ્છા વિષે મનમાં જેવી બાવના થાય છે, તેવીજ બાવના બહાર પ્રગટી નિકળે છે. પ્રજ્ઞની અસાધારણ ઇચ્છા અને અખંડ સત્તાનું સ્મરણ કરનાર તો પ્રજ્ઞનાં સાક્ષાત દર્શન લઈ તેને પ્રલાપ દેખે છે.

આત્મિક બળ.

આપણો આત્મા હંચ શુભોથી એટપોટ ભરપૂર છે. આત્મા કે પરમાત્માની સંપૂર્ણ સત્તા આગળ કર્મનાં દોષની ગિસાફ શી હોઈ શકે? આપણા પરવરદેગારની વખતો વખત આપણા ઉપર ઉતરી આવતી ક્યાની કૃતવું ચિંતન કરવાનું છોડી ભેસીને, આપણામાં જે દોષ નથી તેનું ખ્યાલો ને ખાલી વખાસણ કરવું એ ભગવત સત્તા વિષે શકાશીલ રહેતા જેવું હોય છે. પ્રજ્ઞ છે તે મારી આપનારો છે, રહેમિયત અને ક્યાનો ભંડાર છે, એ સત્ય વાતને

દે-આત્મા અને
પરમ આત્મા.

નહીં માનતાં એકલાંજ કર્મને કૂટયા કરવાથી અનર્થ થાય છે. જેઓ પરમાત્માની સ્વતંત્ર સત્તા ને ઇચ્છા વિષે સંપૂર્ણ છે તેઓ તેલની કડકણી ગરમ કદામાં પડતાં પણ દરતા નથી, કરવત વડે વહેરાતાં પણ ડગમગતા નથી. ગ્યાં ઉપર છુટી શરતાં પણ ધુજતા નથી, અને તે કૃતિને ચમત્કાર કહેવામાં આવે છે, અને તેવા ચમત્કારને નમસ્કાર થાય એમાં નવાઈ શી છે? જેઓ ઘડીને કે ઇમાન વગરના હોય તેમનેજ ઇશ્વરિ અસાધારણ સત્તા ઉપર વિશ્વાસ હોતો નથી. આણસ પોતાના આત્માનું મદતર ને ઉચ્ચપણું ભૂલી ગયાથી જ જરા જરામાં બચ પામી શકા-
શકત અને છે.

“ The human Will, that force unseen,
The offspring of a deathless soul,
Can hew a way to any goal,
Though walls of granite intervene.”

કર્મ ઉપર પ્રભુની અદ્ભુત મર્યાદા.

ગાંધીજી સ્વામી અને કરીને પ્રવિત્ર થયા ત્યારે કુદર પાપી તેમજ સ્ત્રી ઉપર ખૂબથી, તેણે

તે પાપીને શિક્ષા ન કરતાં તેને ભક્તિને માર્ગે પ્રભુએ કાં સમજાવ્યો ? ફરી

૧૮-કર્મ વડું
કે
કર્તા ?

ફરીને ધૃષ્ટ્યકે નંદરાસને ડાબે માર્યા છતાં તેનાં કર્મ તરફ ન જોતાં
પ્રભુએ તેના ઉપર કહ્યું કરીને જળની શીતળતામાં શા સાર રાખ્યો ?
હરિનો જે પૂર્ણ ભક્ત અંબરિષ, તેને દુર્વાસાએ ઘણીએ દુઃખી કર્યો તો
પણ મૂનિનાં આ કુર્મ તરફ નજર ન કરતાં તેનું રક્તચુ જ કર્યા પીણું.
એમ કાં ? હમ ભોકે જયદેવના હાથે કાપી નાખી તેને કૃપામાં નાખ્યો

તેવા હમને તેજ રાજ પસે પુણવીને સુખ કાં અપાવ્યું ? વાધની બીકથી પાર્શ્વને વશ થએલ
વાનરી પાર્શ્વના ભરોસા ઉપર રહી, તે પાર્શ્વએજ દમો કરવા છતાં તે પાર્શ્વને પ્રભુએ સર્વર્થમાં
કાં મોકલ્યો ? હરિજનને છુટારાએ છુટીને તેને કાપી નાખ્યો છતાં તેનાં દુષ્ટ કર્મ તરફ ન જોતાં
ઉલટો અમુલ્ય ઘોરે છુટારાને આપી સંતોષવાનું શું પ્રયોજન ? હમ વાણિયાનો વેશ લઇને
નારાયણ પોતાના સેવકનીજ સ્ત્રીને કાં મારી નાખી ? એ સર્વમાં કૃષ્ણની દયા, સત્તા, અને
અસાધારણ અધિકાર શું આપણે અનુભવતા નથી ? જ્ઞાની કિંગ ભક્ત જે તેની ઇચ્છાને વળગી
રહ્યો છે એ બંને પ્રભુનાજ પુત્રો છે, પરંતુ જ્ઞાની છે તે સમજણો છે મારે મેટા દીકરા કહેવાય
છે, અને કૃષ્ણનીજ એકલી સત્તાને માનનારો તો ન્હાના બાળક જેવા હોવાથી કૃષ્ણને પોતાના
ન્હાના દીકરા ઉપર તો વડા દીકરા કરતાં પણ વિશેષ વહાલ હોય છે. અર્થાત્ કૃષ્ણના અસાધારણ
અધિકાર પ્રત્યે અવલંબીને રહેલો ભક્ત તો કૃષ્ણની દયા પ્રાપ્ત કરવા ઉપરજ યોરેલો હોય છે.

ભકત બાલ બડે આંની સુત, બુગમ બની ગદુરાઇ;

પેં ન પ્યાર બાણેલ વહાં, સીસુ પેં અતિ અવિદાઇ.

જીવભાવમાં ધાર્મી રહે છે, કૃષ્ણભાવમાં મિત્રાનું હોતુજ નથી પ્રભુની દયાના ભાવ
ઉપર આનંદ રહેવાય. પરમાત્મા સર્વદા આપણા સ્નેહ છે, દયા રાખનારા છે,
એવું માનનારા જીવોને કર્મનો ભય સુલ્લભ જણાય જે ધડીએ પ્રભુના અધિકારમાં જીવ અવિશ્વાસ
કરે છે તે ધડીએ તેને ભય લાગવા માટે છે. આવી તેવી સાવધગીરી નહીં રખીશ તો અમુક
તથુક વિપતિ આવી પડશે, એવું અભિમાન રાખવા માડનાંજ અંતઃકરણ ધ્રુવવા માટે છે, કેમકે
ભગવાનની અમર્યાદા ને અનત સત્તા મર્યાદિત અને અંતવાળી ભાસતાંજ આપણો અવિશ્વાસ
થાય છે, ગમે એવડી સાવધાનગીરી કરતાં કૃષ્ણ ઉપરની ગમે એવી શ્રદ્ધા જ બળવાન થઈ
પડે છે. અમુલ્યવદ ગાથામાં એક કહેવત ઠલી છે કે; “અથાનો અપદત મથા હવે વસત.”
એટલે કે, જેવી પરમાત્મા ઇચ્છા કરે તેલું અમને થએ. ” હુંમાં, ઘણીવાર કર્મનું ગોણુવ
અને કૃષ્ણની ઇચ્છાનું પ્રાધાન્ય કહેવામાં આવ્યું છે. કેમકે, જ્યારે કર્મનું અસ્તિત્વ નોતું ત્યારે
કર્મને ઉપન્ય કરનારે પરમાત્મા હતાજ. કર્મનો જે ધડનાર તેની સત્તા બહાર તે હોયજ નહીં.
કાયદો ધડનાર અને કાયદાની અમલ બળવણી કરાવનાર જે મહાન રાજ્ય-સત્તા તે સત્તાના
અધિકારમાંજ તે કાયદો ગમે ને પ્રસન્ને રહે દરવાનો, તે કાયદામાં સુધારો વધારો કે ઘટાડો ફરી
ફેરફાર કરવાનો, કેવા અમુક સુલભ સુધી સુલભવી રાખવાનો અસાધારણ અધિકાર હોય છે,
જે કર્મના કાયદા ઉપર જૂતકાળની સત્તા ભગવાનનીજ ગણાય, તો વર્તમાન કાળ કે અવિષ્ણુ

કામમાં, તે શહેનશાહીના શહેનશાહ અને લક્ષ્મીનાના સત્તા નિર્મૂળ થએલી માનવાને આપણી સંધારણ કુદિ પણ ના પાડે છે. જે પ્રસંગે અમુક કામ થવું જોઈએ અને અમુક કામ થવાનું હતું તે ન જ થવું જોઈએ એવો પરમાત્માને સંકલ્પ થાય અને તેની ઇચ્છા મુજબનો ફક્ત થાય ત્યારે સંધળું કહાપણ અને બધી આકલ એક કારેજ રહી જાય છે.

નૃ બાપરતેલ કારી મુવલ ઇઝદી;

બ યક સુ રવલ દાનેશો ખેરદી.

પ્રકાંતથી સિદ્ધાંતની સમજૂત.

જેઓને પરમાત્માની સંપૂર્ણ સત્તા વિષે સંપૂર્ણ બરાસો છે તેઓને કોઇ કાલ્પનિક માની લીધેલા કાયદાથી અંતરાય આવે નહીં. એકવાર એક વહાણ ઉપર

૧૧-એક પ્રેમી બોડાંતું

ઉઠાહરણ.

રવારી કરી, પરસ્પર અલ્પત પ્રેમ રાખનાર ધણી ધણિયાણીનું એક જોડું સમુદ્રની સફર કરતું હતું, એવામાં બારે તુશાન ચઢી આવ્યું, અને વહાણે ડોળા ખાવા માંડ્યા. બંન્ના મુતાફેશ નિરાશ અને નાફેમેદ થઇ ગભરાટથી કલાહોલ કરવા લાગ્યા, પરંતુ પેલી સ્ત્રીના ધણી ઠેરઠી મગ્ન બચવાની ચુદ્ધિ સૂઝી એટલી કરવા લાગ્યો. ફેટલીક વારે તેણે પોતાની સ્ત્રીને એક મળે દિયગીરીથી ખેતોને આંસ પાડતી દીડી. એટલે તે તેણી પાસે ગયો, અને ખુદાઇ શક્તિ તથા દરતની અપરંપાર સત્તા વિષે તેણીને બહુ બહુ સમજવતાં બોલ્યો કે;

આગર મેહેર બા કીન ન થામીઝદી.

સેતારેલ જ ખેશમશ ફેર રીઝદી.

પરવરફેશારે જન કહેતી સાથે મહેર બેળા નહીં હોત, કાના જોડે દયા જોડી ના હોત, તો આકાસ ઉપરના એકએક તારાઓ જમીન ઉપર ખડી પડ્યા સિવાય રહેત નહીં. એટલામાં તો તુશાન ખેનદ વધી પડ્યું. તે વહાણ હવે ખડક ઉપર અચડી પડવાની તૈયારીમાં હતું; જેથી તે સ્ત્રી બોલી:-“ મહારા વ્હાલા ખાવોદ! હવે ગભરાટનો પાર નથી. કંઈ પ્રાણ આવ્યો છે. જે વખત જાય છે તેટલામાં વહાણ દરિયાની તળે જઇને અથવા ખડકને લાગીને આપણ બન્નેને મૃત્યુના મુખમાં ઘોડીજ પળમાં મૂકી દેશે. આમ છતાં તમે ઠાઠી ઠાઠી વાતો કરીને શાયરી ચલાવવા જેટલું કંઈ કાળજી કેમ રાખો છો ?” આ સાંભળીને તેના ધણી વહાણના ખીજ બાજુ તરફ દોડ્યો, અને એક તલવાર મ્યાન બહાર ખેંચી કાઢી સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યો:-“ ખારી હું હવે તહાર ખૂન કરું છું; કેમકે આમ પણ તો તું મેતાનાંજ કાયામાં છે તો વહેલી મરશે તો શું મુજબકો છે ?” બાકી મૂગી બેઠી એટલે પુરૂષે પૂછ્યું:-“ કેમ છે ? તું પણ હવે કંઈ કાળજે કેમ બેઠી છું ? શું તને આ સમસેરના ફટકાનો ડર નથી લાગતો શું !” સ્ત્રી કહે:- “ વ્હાલા સ્વામી ! આ તમે જે તલવાર ઉઘામી છે તેના ક્રિયોતે બચ કે ધારકો મહન લાગતો નથી, કાંકે મહને સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા છે કે, આ તલવારની મુઠ મહારાને મહારા જીવજાન, દિલોજાન, હાગરના દોસ્તના હાથમાં છે, જે મહારા જાનને તો શું પણ મહારા એક આલને પણ અજાવળ આવવા દેતાર નથી એવો મહને ભારોસો છે. આ મહારી ધીરજ કુદતી હોવાથી મહને જરાએ બીક કે ગભરાટ લાગતોજ નથી.” આ વચન સાંભળી પુરૂષે તલવાર પાછી ખાસ કરી કહ્યું:-“ મહારી ખારી ! તું ખાતરીથી મેતાને કે

તદારો શુભેચ્છક ખેરઆદ ખાવીદના હાથમાંની તલવારથી જેમ તને તદારો બાલ પશુ સમગર વોંડા થવાની ચિંતા નથી, કેમકે હું તદારો ખાવીદ જો તદારો રક્ષક કહેવાઉં, તે તદારું સંરક્ષણ કરનારના હાથમાં રહેલી તરવરની મઠ ક્યાં સુધી સેનાજ હાથમાં રહેલી છે ત્યાં સુધી તદારે કશો ગભરાટ કરવાતું કારણ નથી, તેજ પ્રમાણે આપણા સંસારત્વ કે આપણા વહાણત્વ સુકાન તે પરવરદેગર ખાવીદના હાથમાં રહેલું છે, એમ ક્યારે તું ખાતરી માનશે. ત્યારે તને સમુદ્રનાં આ બધાનક તુફાનથી પણ જરાએ ધારતી કે ગભરામણ લાગશે નહીં. ભલેને તુફાન ચોવડું વધે, છોને ગમે એ બધા કાં નહીં આવે, તોપણ તે માલિકની મરજી આપણને બચાવવાની જ હશે તો તુરાનથી આપણને કશુંકો ધનાર નથી.

કસ અજ ખાસ્ત યજાં ન યાખદ રહા;

અગરએ યુઆદ દર દને અઝદહા.

એક માણસ કદાપિ અઝાનાં કાચામાં કાં જઈ પર્યો ન હોય, તોપણ દયાળુ પ્રભુના હુકમ અને કૃપા વિરુદ્ધ કાંઈએ થઈ શકનાર નથી. પ્રભુની અચાનક સહાયત્વ, શુભ બક્ષીશત્વ, અને જેથી બસારતત્વ કામ એવું છે, કે જેમ આંખનાં પોપચા આંખમાં અચાનક કે જોચિંતો ધમાકો જવા જ દેતાં નથી, અથવા કાંઈ લાગી વળગી જતી વખતે જેમ એ પોપચાં આપોઆપ ખિડાઈ જઈને બહારની તુચ્છ સત્તાને પોતાનામાં પ્રવેશ થરા દેતા નથી; અથવા જેમ પ્રેમી પુરુષ પોતાની પ્રિયા તરફે મળેલી ભેટની આંકડાં યજાર કિમ્મતથી કરતો નથી, પરંતુ પ્યારીના પ્રેમનો જ વિચાર કરે છે, તેજ પ્રમાણે પ્રેમના ને ભાવના ભૂખ્યા ભગવાન તો પોતાના અંદાજોની લાગણી ભરેલી બાકતનો જ વિચાર કરે છે.

કર્મનો કાયદો પણ કાંઈ નાંખી દેવાનો નથી.

કર્મનો કાયદો કાંઈ ખોટો નથી, પરંતુ એકલા એ કાયદાથી જ ખુદાઈ સત્ય શોધી

૧૨-કર્મના કાયદાને
અપમાન કરવાનું
નથી.

દેખાવું છેવટનું માનવાને તમારી મનોરાજી ના પાડશે. આસેંસી-લોસ હમેશાં સ્ટોઇક પંથવાળાઓની રાએ ચળેને કહેતો હતો કે, “કર્મ વિષે છેવટનું સત્ય શોધી કાઢવાને માટે મનુષ્ય માત્ર લાયક નથી.” કાર્નિડાશે આ વાદવિવાદ સંબધે છેલ્લા શબ્દો આ કલા હતો કે; “કુદરતમાં તત્વની સત્યતા શી છે તે પિછાનવાને માણસની શક્તિ કાંઈજ નથી.” મનુષ્ય ક્યારે પરમાત્મા ઉપર શ્રદ્ધા ને ચક્રાનહારી વધારતોજ જાય છે, અને બીજાં ત્રીજાં અંધનોને તુચ્છ સ્વીકારતો જાય છે ત્યારે તે વધારે ને વધારે દૃઢતાથી ઇશ્વરની ઇચ્છા અને તેની સર્વોપરી સત્તામાં માન્યતા રાખતો થઈ તે પરમ આનંદ મેળવતો જાય છે.

અલૌકિક બનાવો ઉપર મન લગાડો.

અગત્ય રૂપિ નામના જતિએ ૯૦ સં ૧૯૦૪ ના જાનેવારીમાં પોતાની વિભાવતની સુસાધરી વેળાએ માત્ર સંકલ્પ વડે ફેટકોક પંખત સૂચી પોતાના

૧૩-પૃથ્વી પર ફેરવાના
અમકારો થાય છે,

હકયના અને નાડીના ધ્યક્ષારા બીલકલ અંધ પાડી ગામી મોટમોટા કર્મપાદાઓને સતબ્ધ કરી મેલ્યા હતા. એ વાત પ્રસિદ્ધ છે. ત્યારે પદકિચ લાગુને કાપ્દો પશુ ક્યાં ગયો હતો ? એજ શર પદમહાસે ૬૦ સં ૧૯૦૧ માં યોગ એકમુદ્રાનં તથા પ્રેમ કાર્પેન્ટરને

પ્રેતાના સંકલ્પે કરીને ઉપર પ્રમાણે સુએલા જેવું પોતાનું પ્રેત બતાવી માણસ બને કહેશે. વૈદિક કાલે બોટા પાડેલા હતા. હોલ્ટ વંચના પક્ષે આ વાવિવાદમાં પૂરવાર કરી આપ્યું હતું કે : “ માણસની કલ્પનાએ ઉપરિચિત કરેલા કાયદાથી કરીને નહીં પણ પ્રજાની સત્તાજ આદિ તો રંકને રાખ અને રાખને રંક બનાવી શકે.” શાયર ફિરફુશીનું વચન પણ એજ છે કે,

શું મઝાં કરીરા કુનદ નેક બપ્ત;

બી કોશીય ઉરા રસાનદ બ તપ્ત.

પરમેશ્વર બ્યારે કોઇ એકના ઉપર નવાજીશ કરવાની ઇચ્છા કરે છે ત્યારે વગર કર્મ કરવે તેને તપ્ત ઉપર લાવી બેસાડે છે. બંદાની મુરાદ પાર પાડવાની સત્તા તે સાહેબ ગમે ત્યારે વાપરવાને સ્વતંત્ર છે. પરમ આત્માથી જે આત્મા વશિભુત થએલો છે તે પરમ આત્માજ હમેશ્વરો મિત્ર થઇ રહેશે છે.

बन्धुरात्मात्मनस्तस्थ यैने वात्मात्मनाजितः

मय्य नियतो बंधुः मयव नियतो रिपुः ॥

પ્રભુના કાયદાઓને અપવાદ છે.

બરાબર વિચાર ચલાવી, જગતમાં દરરોજ બનતા સંજોગોને અભ્યાસ કીધાથી એવું

મ.ભુમ પડશે, કે બ્યારે બિંદવાચક કર્મ જેવું કાઢજ હતું નહીં

૧૪-દરેક કાયદાને અપ-
વાદ હોય છે.

ત્યારે પરમાત્માની ઇચ્છાથી, કહેા કે તેના પ્રથમ દ્વનિથી કર્મ પણ

બંધાયું. પરમેશ્વરે સૃષ્ટિ રચનાના સંકલ્પ વેળાએજ ગુરૂવાકર્ષણના

કાયદા, જોર કે શક્તિના કાયદા, પ્રકાશ કે અવાજના કાયદા,

કરણીના-પુનઃજન્મના ઇલાદિ અનેક કાયદા સ્થાપિત કર્યા તેની

સાચ સાચેજ તેના અપવાદો પણ હોવા જોઈએ, એવાં અનુમાનને શું આપ મંજૂર નહીં

રાખશો ? પરમાત્માની ઇચ્છા, મરજી, સર્વોપરી સત્તા, અને અસાધારણ અધિકાર ભોગવવાના

અપવદ દરેક કાયદાને લાગુ સમજવા જોઈએ. ૪ વર્ષ ઉપર રેડવેના જાનરમાં એક મરોદર

બાઈએ ચાલતી ટ્રેને એક બાળકને જન્મ આપતાની સાથેજ બાકિમાંથી તે ગર્ભિની સ્ત્રીએ

કપડી પાથરેલી સડક ઉપર જોરથી અફળાઇ પડ્યો, અને ધણે વારે બ્યારે ઝડપથી દોડતી ટ્રેનને

ચોભાવી તે બાળકનો પતો પાડવામાં આવ્યો ત્યારે જરા પણ નુકસાન થયા સિવાય તે બાળક

જીવતું મળી આવ્યું હતું. એ શું “ રાસ ” કહેતાં જોર અને “ ગ્રેવિટી ” કહેતાં ગુરૂવાકર્ષણના

કાયદાનો અપવાદ નથી ? માત્ર દોઢ એ વર્ષ ઉપર કલાકના ૩૫ માઇલની ઝડપે દોડતી પંજાબ

મેલમાંથી પાલધર તરફ પાંચ વર્ષની બાળકી દરના ખેતરમાં ઉથલાઇ પડી, અને તેના ફરીરને કે

પ્રાણને કશી પણ હાનિ થઇ નહીં, તે વેળાએ પરમાત્માના ચતુરકારિક સંજોગ સિવાય બીજું

આપણે શું દીઠું હતું ? આ વિષય ઉપર મેં ઘણું કહ્યું ને આપ સર્વનો વખત સંકયો તે માટે

શુભા માગી હું બાકીનું બાપણ દુકામાં આટોપી લઇશ.

સૈયદ નૂર સતગોર અને સતપંથ.

હઝરત મહમદ સાહેબના ઇસ્લામ મહમદ અમરતાબ, હિંદુ, તુર્કસ્તાન, ખીસર અને

પશ્ચિમ દરરના દેશોમાં જે વેળાએ પૂર જોરમાં પ્રસરી ગયો હતો, તેજ

૧૫-સતપથ એટલે
કયો પથ ?

કાળમાં હિંદુસ્થાનમાં તેનું પ્રચલન થયું હોય એમ કહેનારા અભ્યાસીઓ સાથે હું મળતા થતા નથી. ઇસ્લામની સૈરઅ તાલીમ મોસર કેશની પાઠશાળાઓમાં આપણ પાઠ લાવક ઇસ્લામી મીસનરીઓને જુદે જુદે દેશ, જુદી જુદી દિશાએ મોકલવામાં આવતા હતા તે મીસનરીઓ પૈકી સૈયદ નહીન નૂમહમદ નામે એક જાણકાર સુરી જ્ઞાનના પ્રવીણ વહીને હિંદુસ્થાનમાં સુરી મળતા પ્રસાર કરવા સાર પહેલવહેલા મીસનરી જેમે મોકલવામાં આવેલા હોય એમ જ ગાય છે. કાશિવાસ અને યુજરાત એ જીવતાઓ જાણે કે અરબસ્તાન અને હિંદુસ્થાનના દરિયાની પટ્ટી ઉપર સામસામે, જેમનાં ઘરોનાં બાર આવી રહેલાં હોય એવા સલંગ સંગઘને લઇને આપણા આ આગમ મીસનરીએ પોતાનો સુધી ધર્મ બેલાવર પદ્મ-જરા પદ્મ અને ખીજ આસપાસની જગ્યાઓમાં ફેલાવવાનું 'મિફ' ઝડપ્યું હોય એમ જાણાય છે. આજે કિસ્કી મીસનરીઓ જે સત્તામા પેતાના મિશનનું કામ લઇ આવે છે તે સત્તાની ભાષા પ્રથમ સિખી લઇને પોતાનું કામ સરળ ની રીતે વ્યય છે તેમ આ સૈયદ સાહેબે યુજરાતમાં પોતાના વખતમાં વપરાતી ભાષા જે "હિંદી" ના નામે ઓળખતી હતી તે ભાષાને સંપૂર્ણ અભ્યાસ કરેલો જાણી આવે છે. વળી તેમણે જેટા સમાચાર અને મહાભરતનો પણ પારીકાષ્ઠી અભ્યાસ કર્યો હોય, અથવા નિદાન આધારિતનો હિંદીવાસ અને કશ્ચ એનું તો સંપૂર્ણ જ્ઞાન મેળવેલું જાણાય છે. તેમણે પેતાના ભગનો મિશન ભાષામાં યુદ્ધા, પોતાના મતને હિંદુ મતો સાથે એવી યુદ્ધાધી યુદ્ધા, કે તેમની પોજ સકિત વિશે આજે કેટલાં પાગ માન ઉત્પન્ન થયા વિના ન રહે. પાઠ્યલેખના જે રીતે "સાદ" એટલે પ્રકાશને સર્વથી પ્રથમ જ્ઞાન આપવામાં આવેલું હોવાથી ધણી બરા યુજરાતી મીસનરીઓના નામોમાં "નૂર" શબ્દ કોટાવશે આવે છે. "નૂર મહમદ" એ ખરેખર "નૂર મહમદ" એક નામ છે, જેનો અર્થ મહમદ-કહેતાં પ્રતાપિ, પ્રખ્યાત એવો અર્થ થાય છે, અને અરબ લેકા એ શબ્દનો ઉચ્ચાર "મુઆમેદ" અથવા "મોહામમેદ" કરે છે, જે હામેદ ક્રિયાપદ ઉત્પન્ન થતા શબ્દ છે, સારે "નૂર-મહમદ" નો અર્થ "પ્રતાપિ પુરષનો પ્રકાશ" એ નમ નામ આપણ સૈયદ મીસનરી સાહેબનું હતું. "નૂર-અલ-દીન" ઉપરથી "નૂરનિ" એટલે "દીન કહેના ધર્મનો પ્રકાશ" એટલું જ હતું, "નૂર" એ ફારસી શબ્દ હોઇ તેનો અર્થ "પ્રકાશ" થાય, પાતુ "સતજોગ" એ સંસ્કૃત ઉપરથી ઉત્પન્ન થયેલો યોગ્યો હિંદી શબ્દ છે, સત્તામુર એટલે "સાચા ગુર" અથવા "સત્ય ફેલાવનાર ગુર" સત-એટલે સત્યવાનો અને પથ-મેટલે માર્ગ.

ધર્મ અને પંથમાં થતો ગુંથવાડો.

સંસ્કૃત પચ્ચન, અવસ્તા પર્વથી, અંગ્રેજી Path એટલે માર્ગ એ શબ્દોને મળતાં, તેના ધાતુ ઉપરથી થયેલો પંથ શબ્દ છે. પંથ એટલે સાધારણ રસ્તા. ધર્મ

૧૬-પંથની
ઉત્પત્તિ.

અને પંથ શબ્દને ભેળી નામવાથી ધણી ગુંથવાડા ઉભા થવા પામ્યા છે. ધર્મ-મહમદ-રીલીજીઅન-દીન એ શબ્દો વડે વિષયનાં તેતુ સમજવા "ધારી રાજ-માર્ગ" સમજવાથી અને પંથ શબ્દ વડે "પેટા માર્ગ" સમજવાથી ધણીકા ભાગગડો ટપી થશે. પરમાત્માને પહેચવાના મહાન મુખ્ય માર્ગો ઊપલબ્ધ છે. હસસ કાષ્ટરે, ઈસાએ, સપીતમાન જરથોસ્તે, મિશનર મોહમમેદ, બેદ બ્યાસે, શહાદીર સવામીએ, કોન્ટુરયસે વિગેરે મહા ધર્મ પરબત્તિકાએ સ્થાપેલા માર્ગો

છે, અને તે માર્ગોમાંથી જે નહાના નહાના કાંઠાઓ નિકળ્યા, જે પેટા માર્ગો કહેવાય તે “પથ” ના નામે નિકળ્યા છે. કોઈ રસ્તે અનુભવ પોતાના મૂળ વતને પહોંચવા સાર રસ્તાઓ શોધતોજ રહે છે, અને ટુંકા રસ્તા કરતોજ રહે છે. પરંતુ આપણામાં એવા એક ખોટા પ્રમાર પડી ગયો છે, કે જે ધર્મમાં જન્મ લીધા તે ધર્મ સિવાય બીજા ધર્મને રસ્તે તો જવું તો નહીંજ, પરંતુ તે પર ધર્મના શસ્ત્રોનો અભ્યાસ ન કરવો. ધર્મ જેનો તેનો એકજ છે, અને જે તે જીવની શોધતા પ્રમાણે ભરે જેને તેને મોકલેસ ધર્મમાં જન્મ આપ્યો છે હું જરૂરથી ધર્મમાં જન્મ્યો છું, મારે શું હું અનેક જૂઠા જૂઠા પ્રકારની લાભકરી “સોસાયટીઓ”-“કલ્પો”-“મંડળો” કે “પંથો”ના સભાસદ પણ રહી ના શકું કે કેમ ? થીઓસોફીકલ સોસાયટીમાં જોડાવાથી કાંઈ હું જરૂરથી ધર્મમાંથી દૂર જતો નથી. એ સોસાયટીમાં દાખલ થએલા સભાસદોમાં હિંદુ, ક્રિસ્ચિયનો, બુદ્ધિસ્ટ, પારસીઓ, મુસલમાનો વિગેરે દરેક મુખ્ય ધર્મવાળા છે, તેથી શું ? જે સિધ્ધ વાતો મુખ્ય ધર્મમાં કહી છે તેજ વાતો એમાં કહી છે. તેજ પ્રમાણે “સત્ય પથ” કહેતાં “સત્યનો માર્ગ” એવા માર્ગોમાંની સોસાયટીમાં જોડાયાથી શું પરધર્મમાં વટલો જતાનો દોષ આવે ? ના, નહીંજ. કેલટું મુકાળલો કરવા લાયક ધર્મોના (Compulsive Religions) અભ્યાસ દગ્ગા થઈ સ્વધર્મના સિધ્ધાંતો ઉપર ઠીક અભવાળું પાડી શકાય છે. જો આ દૃષ્ટિથી “સત્ય પથ”માં કેંઈ જોડાઈને સત્ય શોધવાની ઈચ્છા કરે તે તર્ની ગિદા થયા તો તે વાદખી ન કરેવાય. કયુંલ કરે છું કે, જે ધર્મમાં પરમેશ્વરે જન્મ આપ્યો તે ધર્મ દોડાઈને પરધર્મ ગમે એવો સુતર દેખાતો હોય તેમાં વટલવાના કારણે “અગ્નેહન આપું” નહી, કેમકે પર જી ગમે એવી સુંદર દેખાતી હોય તો પણ તે આપણી નથી, અતઃ પોતાના ધર્મમાં મોકલ્યા વગર પરધર્મમાં શોધવા દોડવું એ કાનિષ્ઠકાર છે, પરંતુ પોતાના ધર્મનો ડીપ રીક અભ્યાસ કરીશ પછી પરશસ્ત્રો તપાસવાં એ કાંઈ શુભો નથી. અને એ ભયારે ગુંહો નથા, તો તે સત્યપે થતી નિંમને પણ વલ્લ થવાનું નથી. મેમ સાચાહી સાહેબની ઉત્તમ નિસિયન નિવનના રાખવાથી ધાર્મિક કલહ અને પંથ પંથો વચ્ચેના અગમ દૂર કરો શકાય.

સાદીશ ગંગારલ ખાહી, સુલેહ કૃત આ ખાસો આમ;

“પા મુસલમાં અલા અલા, આ હીન્દુ રામ રામ.

તો કાશ્મીરમાંની પ્રીતિ સંપાદન કરવા હોય તો સત્તે ભાઈમંથ લેખી સૌ સાચે સુલેહ શાન્તિથી વળવું” મુસલમાન સર્મદો ‘અલ્લા ! અલ્લા !’ અને હિંદુ આગળ “રામ-રામ !” કરવામાં મમ ખોવાનું નથી.

અકબરનો એલાહી મઝહબ.

દિલ્હીના મોગલ આદશાદ અકબરે ૧૫૦-૧૫૧૦-૧૧ માં બધા ધર્મોનું સંશોધન કરી તેમાંથી સાતિક તત્વ ખેંચી કાઢી તેનો એકમ સંગ્રહ કરી એક

૧૭-અકબરે સ્થાપવા
બારેલા પંથ.

‘અકબરી પંથ’ અથવા “એલાહી મઝહબ” સ્થાપવાના હેતુ થકી દેશ પરદેશના જૂઠા જૂઠા ધર્મોના પ્રવીણ મોલવીઓ અને મર્મશુદ્ધોની મેદરીલ દિલીમાં ભેગી કરી હતી. હિન્દી, મુસલમાન, હિંદુ, પારસી, બુદ્ધિસ્ટ વિગેરે સર્વ ધર્મના પેશવાઓને ત્યાં મોકલ-

આ હતા. અમુકને અમકનરી પ્રમાણે અને અઢાઢીના ઇતિહાસ મુજબ નવસારીથી પણ ધર્માધ્યક્ષો મયાનું જણાવવામાં આવે છે. જેમાં જરૂરેતરી ધર્માધ્યક્ષ દશતુર મેહેરજી રાણા પણ સામેલ થયાનું કહેવાય છે. હિન્દુ ધર્મના અધ્યક્ષ જે “ જગત ગુરુ ” ના ઉપનામથી ઓળખાતા હતા તે પણ ત્યાં મયાહતા, અને તેમણે યોગામલથી આકાશ ઉપર બીજો એક સૂર્ય બતાવ્યો હતો. આ અમતકારને ખોટા પાડવા સાર દશતુર મેહેરજી રાણાએ અવસ્તા વાણીની ખરકંતથી તે સૂર્યને જમીન ઉપર પાડતાં તે માત્ર એક યાળી જણાઇ હતી. અમકનર મહમદી મહમદ તર્ક કરીને પર ધર્મનો સ્વીકાર કરે છે, એવી વાતો દલ્લી શહેરમાં પ્રસારી રહ્યાથી સુસહમીન કોમ ઉશ્કેરાઇ ઊઠ હતી, અને અમકનર ઉપર હક્કો કરી તેને તખ્ત ઉપરથી ઉઠાડી મૂકવાનો સાબરજી એકજ રાતમાં કરવામાં આવ્યાથી બીજીજ સવારમાં અમકનરે એક ગઢેરનામુ બહાર પાડી પર ધર્મ અખત્યાર કર્યાની વાત ખોટી પાડી. તે ગઢેરનામા ઉપર જે મુદ્દાલેખ લખવામાં આવ્યો હતો તે આ રીતનો હતો કે :—

“ કીલ ઇન્નલ અલા ઝુ વલદીન ?

કીલ ઇન્નલ રસુલો કદ કહના ?

માનજ અલ્લાહો અલ રસુલે માન;

મીન હેસાંન અલ વરા શકે અફ બના.”

ભાવાર્થ :—અલ્લાતાલા પાકને પણ ત્તી સાથે સંબંધમાં આવેલો, અર્થાત, ખેટાનો બાપ હોવા બદલની નિન્દામાંથી કાણે છાડ્યો છે ? કાણે પાક પેગમ્બર મહમદને પણ જાડગર હોવાનાં આજામાંથી મુકત કર્યો છે ? જ્યારે આ દોરગી દુનિયાએ પાક પરવરહેગારને અને તેના મોકલેલા હકુમત મહમદને એવી એવી નિન્દામાંથી છાડ્યા નથી તો પછી અમકનર જેવા એક બંદાને પર ધર્મમાં વટસી ગયાનાં આજામાંથી કેમ છોડે ? એજ પ્રમાણે સૈયદ નુરહીનના અમતકારો વીશે, અને “ સતપંથ ” માં જોડાએલા હિન્દુઓ વીશે અનેક ચર્ચા ચાલે છે, પરન્તુ “ પંથ ” માં જોડાવું અને “ પર ધર્મમાં વટલવું ” એ બેમાં ઘણો તફાવત છે.

નૂર સતગોરનો ઇતિહાસ.

આ પીર વીશેનો ઇતિહાસ, તથા પીરાંણુ સંસ્થાનની હકીકતો, અને પીરના અમતકારોની વિગેરે વાતો “ ખોજખોના વૃત્તાંતો ” ના ચાર ભાગોમાં, રા. બા. ગોવીંદભાઈ

૬૮—“ તવારીખે
નવસારી ” માં
અપૂર્ણ તવારીખ

હાથીભાઈ દેશાઈજી સાહેબે બનવેલ “ નવસારી પ્રાંત સર્વ સંગ્રહ ” માં, સેવકે બનાવેલ “ તવારીખે નવસારી ” માં કેમપમેલ ગેઝેટિયર વા. ૭ માં, સૈયદ સદ્દહીન સાહેબે બનાવેલ “ તવારીખે પીર ” માં, “ શ્રી નકલક શાસ્ત્ર ” માં, મી. એ. ઇ. કાપાકુત “ ખોજ સર્વ સંગ્રહ ”—“ સતપંથ શાસ્ત્ર ”—“ ખોજ

કામની તવારીખ ” માં, અને મી. સુનારાની બનાવેલી “ શતમાઈ-ખીલાશત ” માં ધણું ધણું આવી ચૂક્યું છે, જે અત્રે લખાણ કરવાની જરૂર નથી. એ સૈયદ સાહેબ ન્યાગમંડળના નામે તે જમાનામાં ઓળખાતી આપણી નવસારી નગરીમાં આવ્યા હતા, અને નજીકનાં પાટનગર ધારાનગરી જેટલે “ ધારનગરી ” માં એક હિંદુ જોગી નામે “ નામ વર્ધન ” સાથે અમતકારના ચેલેજો સામસામી થયા હતા. હુનસીકુખના સરખતિયાં તળાવમાં ૪૦ દિવસ સૂધી કુખી મારી અંદર જીવંત રહેવાની હશત થઈ. આ અમતકાર જેવાને ધારાનગરીના તે વેળાના રાજા જે પુલકેસી

પક્ષીઓના વંશજ અવાચનના નખીરા પધાર્યા હતા. ૪૦મે દિવસે હિન્દુ જોગી મુએલા માણુમ પડયા, અને પીર સાહેબ જીવતા બહાર નિકળ્યા, જેથી ગુરૂની ગાદીને અંગે મળેલી જાગીરો પીરની ગાદીને પ્રાપ્ત થઇ. જ્યારે પોતાનું મીશન સંપૂર્ણ થયું ત્યારે પાછા પોતાને વતન એ પીર સાહેબ સિદ્ધયાં; અને એમણે આગાહી કરી હતી કે, એકસ દિવસે કદનમાં તરતું તરતું મહાકુંડ મહાકુંડ સમુદ્ર કાંઠે આવી આટકશે. એ પ્રમાણે જલાલપોર તરફના દરિયા કિનારે કેટલાક અધભો ઉપરથી તેમના સખ સાથનું કદન, તેમની ઓલાદના સેકોને કરેલી આગાહી મુજબ, મળી આવ્યું હતું, જેની આ દેકાણે દરરોજ બનાવી તેનો ઝોરસ દર સાલ ભરવામાં આવે છે; જે આજે પણ “સૈયદ સાદાત” અથવા “નોનાના કળાશ” વાળી દરવાના નામથી ઓળખાય છે. મુસલમાનો ઉપાંત ફાળી, કબુખી વિગેરે તેમના “મન.” ની માન્યતા ગણતા હોવાથી તેઓ “મતિયા કબુખી” વિગેરે નામથી ઓળખાયા છે. (એ વીશે મી. એફ. એ. એચ. એલ્ફને બરોડા ગેઝેટિયર પા. ૫૬૪ ઉપર લંબાણુ નોટ કરેલી છે) અને ગાયેકવાડ સરકાર તરફથી પણ ફા. ૬૦ ની નિમણુક મળે છે. એ જગા ઉપર પ્રથમ કોઇ મહાત્મો મહા હતા, અને તે મહાત્મને ચમત્કાર કરવામાં માત કરી આ સ્થાન સેપટે જીતેલું હતું. (એનું લંબાણુ ખ્યાન “તવારીખે નવસારી ” પા. ૫૨-૫૩ ઉપર આપેલું છે.) માતાપંથીઓના “ધેલમી આગાધ ” (ધેલમ દેશના તે ધેલમી કહેવાયા) નામના ભજનમાં “અમીની પાવર લઇ નર સતાગર પાટ પધારશે ” ઇત્યાદિ ભવિષ્યવાણી વર્ણવેલી છે જે સ્પષ્ટદર્શી “પ્રકાશની જોન ” અને “સતા ” શક્તિ અથવા સત્, તથા ગર દિવા ગારે=શુર અર્થે કરી સતપંથીઓ મહાયુર લેખે તેમને પૂજે છે એ વાતની અનેક સાબિતીઓ મળે છે. ઇમામોની જે મુખ્ય ગાદી અલ્લમનમાં હતી તેના વલી અલી ઝીકતુસ સલામ એ પીરને મીશનરી લેખે હિન્દમાં મોકલ્યા હતા, અને હિન્દ જુમિ ઉપર ઇમામતનું કાર્ય એ પીરે પાર પાડ્યું હતું. પે.ને નેદાતમાં પ્રવીણ અને સંસ્કૃત ભાષાના જાણકાર હોવાથી સત ગર નુરનો માનવંત ખીતાબ પણ તેમને તરફથી મળ્યો હતો. “સદાજી” શબ્દ ઉપરથી “સૈયદ સાદાત” નામ ઉપરિચિત થયું છે.

નર સતગોરે મીશનનું કામ બળબલામાં કરેલો સાહસ.

“રોઝતુસ રફા” નામની તવારીખમાં અલ્લમતગદના હાકિમોના ઇતિહાસ આવેલો છે, તેમાં હજરત અલીએ નર સતગોરને ઉપદેશ અર્થે હિન્દમાં મોકલ્યાનું કહ્યું છે, તે મી. નાનજીઆણી પ્રમાણે, અલી ખીન અશુ તાલેમ નહી, પરંતુ અલી હસન ઝીકતુસ સલામ, જે તે સમયે અલ્લમતગદના હાકિમ હતા તેમણે મોકલ્યા હતા. જોખ પચના ઘણાં જાનોમાં “રમત” નામનું જ્ઞાન મુખ્ય છે, તેના પ્રારંભમાં કહે છે કે:—

૧૬—“રમત” નામના જ્ઞાન વિષે.

“શિષ્ય પૂછતે હો સ્વામીજી આજ કલજુમ મધ્યે પરિશ્રદ્ધ કયાંથી આમ્યા;

તે ભેદ કયા સરજનહાર જન સતચર સો દેવ, વાચા સુનો હો મુનીવરો.”

અર્થાત, નવસારીના આ નુરસતગોરને તેમના શિષ્યોએ તેમને ઇશ્વરના અવતાર માન્યા છે. એમાં જણાવ્યું છે, કે નર સતગોર સંતરહીપ ધેલમદેશ નરશથી ગૂંચરાતના પાટણ નગરે આવ્યા, અને ત્યાંના મંદિરમાં શિવની પિંડી ઉપર પગ મૂક્યો. પુણરીએ તેમને વાર્તા, કે આ દેવ ઉપર શ્રદ્ધા સિદ્ધાંત કુલ અદાલે છે તેના ઉપર તમે પગ કેમ મૂકો છો? પીરે કહ્યું; “એ તહારી કૈશ છે તો તેને બોલાવ!” પુણરી કહે:—“પત્થરની મતિ કાંઈ બોલે નહીં.” પીરે હુકમ

દીમાથી ત્યાંની સઘળી મતિએ જાગૃત થઈ ગઈ ને તુંબ ઝાન કરતાં લાગીએ. પછી લેની મિતો ઉપરનાં સર્વ વાજીરોના ચિત્રોમાંથી મધુર સુસ્વરો નિઠળા. પુલ્લી આશ્ચર્યમાં પડી, અને રાજને ખપર કીધી. રાજ પોતાની જોડે “કાનીપ્પા” તામના એકીને લઈને ત્યાં આવે છે, પીરનો પ્રયત્ન ચમત્કાર જેવો તેને પડે છે, કાનીપ્પા અને પીર વચ્ચે કેટલીક પરિક્ષા થાય છે, કાનીપ્પા એક દંડને આકાશ બંધી ઉડાવે છે, પીર તે દંડને પાછો હેઠળ તોડી ખાડે છે, અને કાનીપ્પા અને તેના પંથીએ પીરને નમન કરે છે, ધર્મ જ્ઞાનનો યોધ જાણવા માગે છે, પીર તેમને જ્ઞાનનાનો યોધ આપે છે, પીળા ધણા શિષ્યો વધે છે, પીર પાછા પોતાને વતન ઘેલમહેશ તાંદ જાય છે, અને નવા નવા ચમત્કારોની કથા ચાલે છે.

પાળણદે સાથે પીરનાં લગ્ન.

જાણીપની જાવસારી નગરીમાં રાજ સુરચંદને ત્યાં કુંવરીના જન્મ થયો, જેનું નામ

પાળણદે રાખ્યું હતું. આહજીએ બવિધ બાપ્યું કે, આ કન્યા તમારું તારણ કરશે. કુંવરી મોટી થઈ. રાજએ તેના સગપણનો વિચાર કર્યો. એ જાહેર કયું કે, મહારા પતિ તો ઘેલમહેશમાં છે, તે મહને વરવા અદિજ આવશે. રાજએ કન્યાને એક એલા-દિદી મેડીમાં રાખી, જ્યાં તે પીર નુરસતગોરનું ચિંતન કરતી હતી.

૨૦-રાજની કન્યા જોડે

લગ્ન.

કુંવરીએ એક પારધીને પ્રતિજ્ઞા દરજીનું સવાશેર માંસ આપી આપવા દુહમ કર્યો હતો, તે પડાવી તેમાં આંગળી બોળીને તેણી પોતાના હોઠને લગાડતી. ઘણે વર્ષે નુરસતગોર નવસારી બહાર જંગલમાં આવી પડ્યા. કથા પ્રમાણે તેમના સતથી વનમાં પણ પશુ પંખીઓના મોટા જમેલો બેગો થયો. સર્વ પશુઓ જમેલામાં જોડાઈ ગયેલાં હોવાથી એકે દરજી પેલા પારધીને ન મળવાથી તે પણ પેલા મેળામાં ગયો, અને પીરે દરજી સોડે સવાશેર માંસ તેને આપ્યું. આ માંસ હોડે લગાડતાં જ કુંવરીને પીરના આગાની અસારત થઈ. કુંવરીએ આ વાત રાજને પ્રદર્શિત કરી. રાજ પણ પીર પાસે આવી પડે પડ્યા, અને પીરે તેમને જ્ઞાનનાનો યોધ કર્યો. પીરને પાલખીમાં બેસાડી પોતાના મુકામ ઉપર લાવવામાં આવ્યા, અને કુંવરી જોડે લગ્ન કરાવ્યાં.

નવસારી એ નામના જૂદા જૂદા અર્થો મેં મહારી “તવારીખે નવસારી”માં આપ્યા છે, પરંતુ એ નામનું જોડાણ આ લગ્ન સાથે પણ લાગુ ગણવામાં આવે છે. તે એવી રીતે કે, નુરસતગોર નવસારી (એટલે વરરાજ) લેખે કહેતાં જમાઇ તરીકે આવી જે જગાએ આસારને થયા તે ઉપરથી નવસારી-એટલે “વરરાજ-જમાઇ,” અને આસારવરતન (૧૫૦) ઉપરથી આસાર-આવ્યા, જેથી નવસારી-આસારથી નવસારી નામ પડ્યું એમ પણ કહે છે.

આ બાબત લખાણ ન થાય તેટલા માટે “ચક્ર ચાકરની ચતુરાઈ”-“હેનંદા અને કાયમ માયા”ના સંવાદ-“ચોટ ચેલાનો દાવો” વિગેરે લખાણ હકીકતો મેં “તવારીખે નવસારી” પૃષ્ઠ ૩૧૬-૩૧૭ ઉપર આપેલી છે. એ કથામાં સિદ્ધરાજ જોડે પીરનો સંબંધ જતાવેલો છે. એ પીરના પ્રથમ શિષ્યો કુલુખી, કાળી, ખારવા હત્યાદિ હતા. એ પીરનો આરસ દર વર્ષે રમજાન મહિનાની ૨૭ મી તારીખે ભરાય છે. દાલના સજ્જદાનશીન મીર ખારે સાહેબના પિતાની હુસનચાહે મહને ધણુક લેખો ગતાવ્યા હતા, તેમાં એ દરવાના માદીનશીન પીર, અલી કપીર અને હુસનચાના સમયમાં એ દરખાસથી પીરની સંદુક ઉઠાવી લઈ જવા સારે જમીનમાં સુવંન પાડવામાં આવી હતી, અને જેમ જેમ એવં બોમલી મુઝ તેમ તેમ પ્રેતવાળા પેટી જમીનમાં

એને ઉત્તરથી મધ્ય દલી, પાછળથી રાજ્યે નમી પડ્યો હતો; અને મુ'ખ્યમાં ફાટ પડી હતી. એ પીરની ઉંમર ૩૫૦ વર્ષની કહેવામાં આવે છે. કહે છે કે, તેઓ ૬ મહિના સમાધિમાં અને ૬ મહિના દુનિયાદારીમાં રહેતા. એમની એલાદમાં થયેલા પીર રામસ, પીર ઇમામુલ્લીન વિગેરેની હકીકત અજ્ઞાતતાં લગભગ થાય માટે તે જ્ઞાનો અને છોડી દીધાં છે.

પીરના મરણનો દિવસ.

આ સ્થળે તેઓ લાયમૂત એટલે અમરગી પામ્યા, તે કાયા વર્ષમાં તેની છકરાં વણી ઘણી ચાલે છે. સમગ્ર મરણ તીથે એ જણાઈ આવે એ અર્થે એમના મરણનો દિવસ અરબી શબ્દ લાયમૂત વપરાયો છે, જેમાં આવેલા અક્ષરોની સંખ્યા કારસી “અબજદ”ના કાયદા પ્રમાણે એકઠી કરતાં હીઝરી સને ૪૮૭ આવે છે.

૧૧-પીરના મૃત્યુ
આબ્જતની સાલ ફેર
તકરારે.

અક્ષરો.....સંખ્યા

લામ	=	૩૦
અલેફ	=	૧
યે	=	૧૦
મીમ	=	૪૦
વાવ	=	૬
તે	=	૪૦૦

લાયમૂત = ૪૮૭

તેમની પ્રજ્ઞાના છાપને લઈનેજ આજ મુધી તમારો “સતપથ” ટકી રહેલો હોવો જોઈએ. જે પંથ સત ઉપર ચાલતો હોય તેને અનુમોદન સૌ કોઈ આપશે. અસત પંથ હોત તો તે ક્યારનોએ વેર વિખેર થઈ પડ્યો હોત. હું એવાં અનુમાન ઉપર મહારાં વનનાં છેવટ વર્ષોએ આવતો ગયો છું, કે જેની તેની માન્યતા જેને તેને સુમારક થવા લો. માત્ર જ્યાં અધર્મ, વહેમ અને અનીતિનું તત્ત્વ હોય, જેથી માણસ માત્રને તુકશાન થતું હોય, તેવી અધર્મિ વહેમો અને અનીતિની માન્યતા (માનતા) તરફજ આપણે તિરસ્કાર હોવો જોઈએ; તે સિવાયની મનની લાગણીઓ ઉપર અસર કરનારી માન્યતા, જેનાથી સમુદાયે હાનિ ન હોય અને વ્યક્તિમાં લાભકારી વાતાવરણ ફેલાતું હોય તેવી માન્યતાની આડે આવવાનો કોઈને હક્ક નથી.

શિવને માનનારાને જીવ એ શિવજ છે.

શિવમાર્મિને જ્યાં ત્યાં શિવજ દેખાશે તે સંભળાશે. વિષ્ણુને પ્રલતાથી માનનારાને સ્વપ્નાં પણ વિષ્ણુનાંજ આવશે. એક મુસલમાનને વનના પડવા પણ અજ્ઞા અને મહમદનાજ સંભળાશે. જેની તેની માન્યતા જેને તેને સુમારક. સૌ પેલાં એકજ પરમ તત્ત્વને ઇન્જિ રહ્યાં છે. સૌ ઉચ્ચ સુખની જ શોધમાં ભટકતાં રહ્યાં છે. સર્વનો ક્ષય એકજ છે. ઇન્જિત વસ્તુ સર્વને ખીના કરતાં ઉત્તમ ને ઉચ્ચ લાગે છે. મૂળ દરબામાં પહોંચતા સૌ કોઈ મથન કરી શેઠાશેઠીમાં ટૂંકા માર્ગ શોધે છે. માર્ગો જુદા જુદા છે પરંતુ પહોંચવાનું સ્થાન તો એકજ છે.

૧૨-એક મુંદર વૃક્ષાંત.

સર્વને ખીના કરતાં ઉત્તમ ને ઉચ્ચ લાગે છે. મૂળ દરબામાં પહોંચતા સૌ કોઈ મથન કરી શેઠાશેઠીમાં ટૂંકા માર્ગ શોધે છે. માર્ગો જુદા જુદા છે પરંતુ પહોંચવાનું સ્થાન તો એકજ છે.

ટાઉન હોલના મધ્યમાં જઈ એસવા સારૂ અનેક દારીમાંથી ગમે તે હુકે રસ્તેના દારથી ગમે તે મનુષ્ય દાખલ થાય તેમાં ખોડું શું છે ? સોનેજ પોતાના વેગમર, પોતાના ધર્મ, પોતાના ધર્મશ્રેષ્ઠ, અને પોતાનાં ધર્મશાસ્ત્રો પ્રિય હોય, માટે ધર્મ સંબંધી અગડાઓમાં પડવાની જરૂર ક્યાં રહી ?

આકાશ ઉપર એક પક્ષી ઉડતું હતું, તે “ ટક-ટક, ટક-ટક ” જેવું કંઈ બોલતું હતું. ત્યાં થઈને રામને એક ભટક રસ્તે આવ્યો જતો હતો તે આનંદમાં આવી બોલી ઉઠ્યો :—
આહ ! રામ નામની લીલા કેવી આશ્ચર્યકારક છે, કે આ પંખેડ પળુ બોલે છે કે :

“ સીતા રામ દશરથ ! સીતા રામ દશરથ ! ”

એવામાં એક મુસલમાન દીનદાર ત્યાં આવીને પંખીના અવાજ સાંભળીને પેલા રામ-ભક્તને કહેવા લાગ્યો : હે અંધા ! તું કહે છે તેવું કંઈ એ પક્ષી બોલતું નથી, તે તો એવું બોલે છે કે :

“ યા અલ્લાહો હઝરત ! યા અલ્લાહો હઝરત ! ”

આ પ્રમાણે બેઉ વચ્ચે ઝગડો ચાલતો હતો એવામાં એક બ્રહ્મણ (ખસ્તાગિરો) માથે આડુ-હળધ-લસણ-ખાજ (કાંદા)-વિગેરે બ્રહ્મણ બરેલા ટોપને કમરેથી ત્યાં આવી ઉભો. તે ઉપલા બન્નેને કહે : બાઇઓ શીદને લડો છો ? તમે બેક ખેડા છો, એ પંખી તો આલું બોલતું મહને સંભળાય છે કે :—

“ આડુ ખાજ ચૌર હલદત ! આડુ ખાજ ચૌર હલદત ! ”

વળી આ ત્રણેના ઝગડો ચૂકવવા રસ્તે જતો એક તાલીમખાજ અલખરત મંદલ આવી ઉભો. તે તો દમખાજ એ ત્રણેને કહેવા લાગ્યો કે : સખ જુદા. આ પંખી શું બોલે છે તે મહને આખાદ સંભળાય છે તે એમ કે :

“ ખા ધી ચૌર કર કસરત ! ખા ધી ચૌર કર કસરત ! ”

આટલું બોલી થયેલ લપટાકો લગાવી ત્રણેને પોતાનું બાહ્યગ યતાયવા મંડી ગયો, અને કહેતો ગયો કે, તમારી જુદી વાનો તો મોઢેની છે ને મહારી સાત્ર વાત તો પ્રલજ્જ હું તમને ખતાઈ છું, માટે મહારે મત ખરે માનો ! કુંઠમાં જેવી જેની માન્યતા તેવુંજ તેને સુઝ.

સજ્જનો ! આ રીતના ધાર્મિક અને મત્સંધ અગડાઓ આપણુ સર્વ જનોએ કંમલ મળી મટાડવાના પ્રયત્નો ચાલુ કરવાની આવશ્યકતા દિન પ્રતિ દિન જણાતી જાય છે.

મુસલમાનોને પારસીઓનો સંબંધ.

જાંદુઓ ! અત્રેનાં જાણીતાં અલ્લાહિક પત્ર “ વફાદાર ” ના નામથી તમે અજાણુ નજર હશે. એ પત્રના છેલ્લા ખાસ અંકમાં ઇસ્લામ સાથેના પારસીઓના

રહે-હઝરત મહમદ અને
હું અલી સાહેબના
આહુદનામા.

પૂર્વે સંબંધ મેં બતાવ્યો છે, અને આજે તે અગત્યની બાબત મહારાં માથામાં પાછી જણાવું છું, કે જેથી એક ઠેકાણે જળવાઈ રહે, અને જેમણે નહીં જાણું હોય તે જાણું.

ધણીક વેળાએ જુની તવારીખો કામ કેમો વચ્ચે મુકાઈ જતી હોવાથી તે કાળે કાળે તાજ થવાથી કામ કેમો વચ્ચે એખલાસ અને બાધમથી વધારવામાં સાધનબૂત થઈ પડે છે.

પારસીઓ અને ખ્રિસ્તીઓના બાઈબલમાં પરસ્પર ભક્ષ્યબંધી લખેલી માલુમ રહે, એટલા માટે નવી સદીમાં જુની વાતો તાજી થતાં બાઈબલો વધવા માંડે. મહારી પાસે આશરે ૩૦૦ વરસ ઉપર લખા એક જુની ગુજરાતી બાઈબલ એક પુસ્તક “ દીનીઆર દશતુરના કિસ્સો ” નામનું છે, તેમજ રસુલુલ્લા સલવાહો અલયહે વસલ્લમ. એટલે કે ૬૦ મહમ્મદ સાહેબે હઝરત અમીરશ મોઅ-નેનીન અલી હાજને અખી તાલેમ પાસે એસ્પંદના લાલ ચામડાં ઉપર લખાવેલું ‘દરમાન એક તથા ખુદ હઝરત અલીનું’ દરમાન જે બેહેસ્તાનશીન શૌરાયજી જમશૈદજી જીજીબાઈએ આજથી ૭૦ વરસ ઉપર “ લકવીઅતે દીને માજદીઅસનાં ” નામની અરબી ફારસી અને ગુજરાતી કિતાબો છપાવી હતી તે ઉપરથી; તથા મરહૂમ દશતુરજી અસ્પંદીઆરજી કામદીનજી અશ્વવા-ળાની “ કપીસાની કિતાબ ” વિગેરે ઉપરથી હકીકતો ભેગી કરતાં જણાય છે કે;

૧—ધરાનની સરહદ ઉપર દીનીયાર નામના એક પહરઝમાર દશતુર પોતાના ઘરની ઇજ-શનેગાહમાં ઇજશને કરવાને બેઠા હતા તે વખત ઉપર કોઇએ ઇજશને ગાહનું બારણું ઠોકી જણાવ્યું કે હું ધરીર છું, કોઈ ખેરાત આપો. આ ઉપરથી દીનીયાર દશતુરે તાલી મારી, એટલે તેમના માતાજી હાજર થયાં. તેઓને દશતુરે બાજબાજ કહ્યું કે; “મહાર ફરી ઉભો છે તેને કાંઈ ખેરાત કરો.” તેમની માતાએ દરવાજે ઉઘાડી આમ તેમ બોલ્યું, સાદ માર્યા પણ કોઈ જકાર નજરે પડ્યો નહી; એટલે દરવાજે બંધ કરી માતા પાછી ઘરમાં ગઈ. થોડો વાત પછી પાછો ઇજશને ગાહનો દરવાજો ઠોકી ફરી બીજા માંગી. પાછી તાલી મારીને દીનીયારે પોતાની માતાને બોલાવી ખેરાત આપવા ઇસારત કરી; પરંતુ પ્રથમની માફક કોઈ દીઠામાં ન આવ્યાથી પાછું બારણું બંધ કરી તેણી ઘરમાં ગઈ. ત્રીજવાર જ્યારે તે ફરી ઇજશને ગાહનું બારણું ઠોક્યું ત્યારે ઇજશનેમાં વારંવાર થયેલી ખલલથી ઉશકેરાઈ જઈને પોતાની માતાને બોલાવી, તેણીને તું કાંઈથી જે મને તે કહેવા લાગ્યો. એટલે માતા બોલી —“ આ કાંઈ ફરેજ ને નહીં છે, તે તું સમજતો નથી. તું વગર સમજે શા સાકે ગુસ્સો કરીને તેજ થાય છે ? ગુસ્સાને લીધે અવસ્તાની બાજ પળુ તહાર મ્હોમાં સામેત રહી શકી નથી. જે અવસ્તા તું પડ્યો તે ખુદા રવા નહીં રાખશે ! ” માતાના આ કડવા શબ્દોથી ઉશકેરાઈ રહેલા દીનીયારે પોતાની પાસે પડેલી એક કેતાબ માયના ફિલ ઉપર ફરી મારી, જેથી તેણીનું મોત નિપજ્યું. આ ગુન્હાની તોજેશ કરવા સાકે અને પ્રાયશ્ચિત લેવા સાકે દીનીયાર ખીજ દશતુરે આગળ ગયા. તે શહેરમાં તે પ્રસંગે ૪૦ હાજર દશતુર મોખેદો રહેતા હતા; પરંતુ માયને મારી નાંખવાની તોજેશ કોઈએ પણ સ્વીકારી નહીં. છેવટે બધા દશતુર મોખેદોને તેણે જાહેર ઠાંધું કે: “ તમે તોજેશ કષ્ટલ નહીં સમજતા તો બવિષ્યમાં તમારી બહુ ખરાબી થશે ! ” આમ કહી તે દીનીયાર દશતુર અવસ્તાનની હદમાં ગયા. અને ત્યાં ૬૦ મોહમ્મદને જઈ મળ્યા, અને તેમના દીનના ફેલાવામાં મદદ કરવા લાગ્યા. ઉપર મુજબ “ દીનીયાર દશતુરના કિસ્સો ” તો ટુંક સાર છે.

૨—આ એક ઇતિહાસિક બાબત છે, કે ધરાનના પારસી પાદશાહ નૌસીરવાન “અલ્લ”ના રાજ્ય અમલમાં ૬૦ મહમ્મદના જન્મ થયો હતો, અને તે કારણ પારસીઓ માટે એક રક્ષણ રૂપ હતું. ૬૦ મહમ્મદે શુકાના કરી શરમાવ્યું હતું કે:—“જુલીલ્લો શી જમાને મહેકીત આદીને”= ‘ખુદાવાલાના ચક્રે કરે’ છું કે, તેણે અલ્લ પાદશાહના વખતમાં મને પેદા કર્યો. અને વધુ એમ પણ કરમાવ્યું કે:—“ હા ઇમા કુલ્લ અરહો જીસમ મહેકીલ આદીને. ” એટલે કે; એવા અલ્લ

કનચાર કરનારા પાદચ્છાદના ક્રયા બાદ તેનું ચરીર અળી બળને ખાક થઈ ગયું નથી. આ પ્રમાણેનું ઉત્તમ મત હં. મહમદે પારસીઓના પાદચ્છાદ માટે દરખાવાથી સહેજે સમજી શકાશે કે મહમદી મઝહબ અને બરથોસ્તી મઝહબના ટોળાઓમાં બાઇબલી રાખવાનું પહેલું બી રોપાનું હતું. નૌશીરવાનના સુબરવા પછી ૨૧૨ વર્ષે રહીને બગદાદના હાફ્ઝ અલ ફરીદ નૌશીરવાનનું દોખમુ બેવા મથા કરતા. અને હં. મહમદના કહેવા સુબરવા તેનું રૂવાન જેમનું તેમ હાફઝના બેવામાં આવ્યું હતું.

૩—દીનીયાર ફશતુરુનું નામ “સલમાને ફારસ” રાખવામાં આવ્યું હતું. સલમાને ફારસીની અક્ષર, હુશિયારી, અપગતા અને ગણિત શાસ્ત્રમાં પ્રવિણતાના પરિણામે તેના તરફ હઝરત મહમદનું દિવ વિશેષ લાગ્યું. તેના ઉપર પોતાની એટલી બધી તો કીદાગીરી “ઉતરી હતી, કે હુદાસમાં ફરમાન ઉતાર્યું” છે કે—“અનલ બનત ધલા સલમાન અવશકે મીન સલમાન ધલલ બનતે.” એટલે કે, સલમાને શાસ જેટલી બધી તલબ બેહેસ્તની રાખે છે, તેના કરતાં બેહેસ્ત પોતે સલમાને ફારસની વધારે ખાદેશ રાખે છે.

આ પ્રકારનો પ્યારબેઈ સંગઘ હં. મહમદ અને દીનીયાર ફશતુ ઉર્ફે સલમાને ફાર્સ વચ્ચે હતો ત્યારે બનવા બેગ છે, કે જે ફરમાન હં. મહમદે તેમના માટે અને તેમના બત બાઇઓ માટે અખશેલું શેઠ શે. જ. જીજીબાઇએ છાપ્યું છે, તેના ખરાપણા વિષે કશો શક રહેતો નથી.

૪—હઝરત મહમદે હં. અલી ઇમને અબી તાલેખના અક્ષરે લખાવેલું જે ફરમાન ઇ. સ. ૧૮૫૧ માં “તકવીઅને દીને માલુમશના”માં આપેલું છે તે શુદ્ધ બાપામાં આ ઠેકાણે ઉતારી લઈ છે.

હઝરત મહમદે પારસીઓ માટે અપેલું ફરમાન.

“ આ ફરમાન રસુલુલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ, એટલે કે હં. મહમદ કે બંના ઉપર પરવરદેગારની બનાબથી હજૂ તથા સલામ હોજો, તેમના તરફથી સલમાને ફારસી-રદીઅલ્લા અનહો, કે જેના ઉપર પરવરદેગાર રાજી રહે, તેને તથા તેના બાઇ મેહદી ફરમા બીન શાખસાનને તથા તેના તાબેદારોને, તથા તેની પછી જે આલાદ પેદા થાય તેને, તથા હરેક જે કોઈ તેઓમાંથી પોતાના આપીકા ધર્મમાંથી ફરીને મુસલમાન થયા હોય, અથવા જે દીન છે તેજ દીનમાં રહ્યા હોય તેઓને લખી આવ્યું છે.

પરવરદેગાર તરફથી તમારી ઉપર સલામ હોજો. તમે તેહરીક તથા વાબખીની રીતે બજાજો કે, પરવરદેગાર આ રીતે હુકમ ફરમાવેલો છે કે, લા હલાહા ઇલ્લાહ. એટલે કે પરસ-તેલ કરવા લાયક પરવરદેગાર સિવાય બીજો કોઈ સાહેબ નથી. કાંકે તે બને પોતે એકલો છે; અને તેનો કોઈ બેડિયો કે સોબલી નથી.

તમે સર્વ શોકોને બહેર કરજો કે, પરવરદેગારે સર્વ પદાર્થોને તથા જીવજંતુઓને પેદા કર્યાં છે, અને તે સાહેબનો હુકમ સર્વ જીવજંતુઓ તથા પદાર્થો ઉપર બરી છે. કેમકે તેજ સર્વને પેદા પજી કરે છે ને ફના પજી કરે છે. વળી ફના કર્યા પછી કયાંમતને ફહાડે સર્વને જીવતાં કરી પોતાની હબુરમાં બેલ્લાવશે.

ભોમેને ખાલુજ થાય, કે કુલ્લો અમરીન યજ્ઞભલો વ યજ્ઞભલોની વ કુલ્લો નકરીન જાએ કુલુલ મોત. એટલે કે, દરેક યીજ આખર તથા કના થનાર છે, અને દરેક શખ્સ મોતનો ભયકો આપનાર છે. તે સાહેબે પાકના હુકમને કોષપણ રદ કરી શકનાર નથી. અને તેજ હુકમ અગો ઉપર થયું જાતી છે; તેજ માફક તેઓ ઉપર પણ જાતી થશે અને તેવા શખ્સોને આ કાની દુનિયામાં આરામ તથા ખુશી ઉપજશે; અને આખરને વખતે મીનો ખેલેસ્તની નેયાંમતો હાંસલ થશે. અને તેઓ પેગમ્બરો તથા શરેસ્તાઓની સાથે યુલ્દ મકાન લપક વામો કરનારા થશે; અને દોઝખની અજબથી તેઓ દૂર રહેશે. કાંકે હાજી, આ વખાદલા ફલ મોઅમેનીન વ ઇનલ્લાહા ઇમ્મરહમે એમેશાહો વડુવલ અલીમુલ દહીમ શદીદલ એકામે લેમન અસાહો વ હુવલ ગુફુર રહીમ. એટલે કે, પરવરદેગારે આ સવળી બહેશો ઇમાનદારોને વાસ્તે કરેલી છે, અને ખરૂં છે કે, તે સાહેબ સર્વ વાતે દાતાવ તથા બહેશ્તો કરનાર તથા કુલ મુખલાર છે. એટલા માટે તે માલેક ઉપર જે લોકો ઇમાન નહીં લાવશે તેઓ દોઝખના ભારે દુઃખમાં ગીરફતાર થશે.

હવે અનજાતા હાજલ કુરઆને અલાનબલીન લ રએતહુ ખાશેઅન મુસ્તહેઅન મીન ખરીઅતીલલ્લાહ એટલે કે આ કુરાનને અમે કાળા પરથરના પહાડ ઉપર કદાપિ મૂક્યે તો તેપણ તેના પેદા કરનારના હસ્તી રહે, જે મીસાલ, જે મ્હારા પેગમ્બર તેં દીઠું છે. મગર આદમીનું દિવ તે પરથરના નેટલુ કાંધ સખત નથી. જે ધણી કુરાનને પદતાં સાંભળે અને જે તેના પેદા કરનાર ઉપર ઇમાન નહીં લાવે તો તે મુમગહોમાનો એક મુમરાહ છે. અને જે ધણી તે સાહેબ ઉપર થકીન રાખે અને તેની ખોડલેલી દીનોને બરહક જાણે, તથા તેના મોડલેલા પેગમ્બરોને રાસત અને સાચા સમજે તે શખ્સનો દરજ્જો યુલ્દ થશે, અને આખેરતના અનખથી છૂટશે.

ખીનું હવે આ મ્હારું શરમાન સલમાને શરસના-રદી અલાહ અનહો, કે રાહ હોજે પરવરદેગાર તેઓ ઉપર-આઈ મેહડી શરમ ખીન શખ્સાનને તથા તેની ઓલાદને વાસ્તે લખવામાં આવ્યું છે કે, તેઓને મેં સર્વ વાતે અમનમાં રાખ્યા છે, તથા મુક્ત કર્યા છે; અને તેઓ જે જમીન થા ટાપુ યા મુલકમાં રહેતા હોય તેઓ ઉપર હરજેજ જુલમ કરવો નહીં, અને તેમના માલ ઉપર હાથ નાંખવો નહીં, તેમ તેઓ ઉપર કશી સખ્તી કરવી નહીં.

આ મ્હારું શરમાન જે ધણી આગળ વાંચવામાં આવે તે ધણીને સજાવાર છે કે, એ લોકોની (યાને પારસી લોકોની) તથા એ લોકના માલ તથા જાનની બરદાસ્ત કરે અને તેઓ સાથે નેહી કરે અને તેમના ઉપરથી જુલમ દૂર કરે. તેઓ ઉપર કશું દુઃખ તથા છળ નહીં પહોંચાડે. કેમકે મેં (હબરત મહમ્મેદ) એમના ઉપરની ખંડણી તથા કુશતીની જકાત તથા એઓને વેડ પકડી લઇ જવાનું રોજે રસ્તાખેજ મુધી માફ કર્યું છે. અને એ સિવાય ખીજ ફટલાક મામુલો તથા લવાબોમાં મેં એઓને છૂટકારો આપ્યો છે, કે જેથી કોઇની પણ અડચણ મગર આતશક્રેહો બનાવે અને છપાદત કરવાની જગે બાંધે અને મોટી મોટી ઇમારતો બંધાવે.

એ લોકો પોતાની દીનની રસમ મુજબ જે સારા સુતરો અને પાક પોશાક પહેરે તથા એઓ પોતાનાં જવાને અવલ મંજલ પહોંચાડવાની દીનના ધારા પ્રમાણે ક્રિયા કરે તો હરજેજ તેઓને અટકાવવા નહીં. તેઓ જે મોટી ઇમારતો અને તમેલાઓ બાંધે અગર ઘોડા ઉપર સ્વાર થાય તો તેઓને બંધા કરવા નહીં. અને આપણા ધર્મથી જેઓ ઉલટા ચાલે છે તેઓ કરતાં એ લોકોને સાગં તથા બધાં માણસો સજાવા. એમની આખર તથા હોરમત ઉપર નેપાહ રાખવી.

એકે સહમાને ફારસીના હાકે ઉપર નેમાહ રાખવી સર્વ મુસલમાનો ઉપર ફરજ તથા વાજબ છે. પરવરદેગાર એ લોકો ઉપર રહેત તરે.

હાદીસમાં આવેલું છે કે: જનલ જનતે ઇલા સહમાન અશયકો ખીન સહમાન ઇલલ જનતે— એટલે કે સહમાને ફારસ નેટલો બેદરતની ખાહેશ રાખે છે તેથી વધારે ખાહેશ બેદરત સહમાને ફારસની રાખે છે. અને એ સહમાને ફારસ અમાનતદાર તથા મ્હારો * દોસ્ત છે; અને ખુદાતાલાના પેગમ્બર હજરત મહમદને તથા ખીજ સર્વ મુસલમાનોની બલાઈનો મ્હાનારો છે.

સહમાન ગોયા અમારો પોતાનો છે. નેથી મ્હારી આ વસિયતથી કાંઈએ કિલદું કરવું નહીં; બધકે સહમાને ફારસ તથા તેની ઓલાદ તથા ઓલાદની ઓલાદ તથા સર્ગા વ્હાલાંઓ સાથે ખુબી અને નેકી કરવી. અગર તેની ઓલાદમાંથી જે મુસલમાન થાય તોએ, અથવા પોતાના ખાખલાના ધર્મ ઉપર કાચમ રહે તોએ, તેમની સાથે નેકી કરવી.

જે કોઈ મ્હારાં આ શરમાન મુજબ મ્હારો હુકમ જાળવશે, અને જે ફરમાન મેં આપ્યું છે તે ઉપર અમલ કરશે તો પરવરદેગાર તેના શખ્સોથી રાજી અને ખુશનુદ રહેશે. અને જે કોઈ એ શરમાનના હુકમથી કિલદો ચાલશે, અને તે ઉપર અમલ નહીં કરશે તો તેના શખ્સોથી પરવરદેગાર તથા તેના પેગમ્બર રાજી નહીં રહેશે.

છેલ્લું.—જે ધણીઓ આ મ્હારાં ફરમાન મુજબ ચાલનારાઓ સાથે નેકી કરશે તો જન્મો મ્હારી સાથે નેકી છાધી. અને પરવરદેગાર તેના અખ્સોને તેમની નેકીનો બદલો આપશે. + + + + મ્હારી તરફથી તમને સલામ હોજો અને તમારા પરવરદેગારથી તમારી ઉપર દરદ હોજો.

આ ફરમાનને અલી ઈબને અબી તાલેબે પરવરદેગારના પેગમ્બર, જન્મ ઉપર પરવરદેગારની તરફથી દરદ હોજો, તેના હુકમથી અયુબકર, ઉમર, ઉસમાન, તાલેહ, જાબીર, અબદુલ રેહમાન, ખીન ઓફ સહમાન, અયુબર, ઉમાર, સહીબ, ખિલાવ, મીકદાદ, ઈબનુલ અસવદ, તથા ખીજ અસહાઓ (એટલે હજુરમાં ખેસનારા) તથા લોકોની હજુરમાં લખ્યું છે. પરવરદેગાર તેઓથી રાજી રહેજો, તથા તેની રજમંદી સમજા અસહાઓ ઉપર હોજો. તારીખ સને હીજરી ૯ માહે રજબ (અગ્રેજ સને ૬૩૦).

મહમદ કુરેસીની—અલયહી સલાતો વરસલામ એટલે કે, પરવરદેગાર તરફથી એઓ ઉપર દરદ તથા સલામ હોજો. મુબારક પીઠ ઉપર બેઠ ખાંધની વચમાં મોહોર નખવત એટલે કે પેગમ્બરની મોહોર હતી તેના નકશો છે.

ઉપર મુજબનું ફરમાન છે. ફરમાનમાં જ્યાં કેટલીક સખ્ત તાજીદના બારે અખ્દો છે ત્યાં માત્ર કુલકીઓ મૂકી છે.

હૉ અલીનું ફરમાન.

હજરત અમીરૂલ મોમીનીન અલી ઈબને અબી તાલેબે પારસી બેદરામ શાહ ખીન બેચંદ-ફરને એહેદનામું લખી આપ્યું છે. એ સાહેબ પારસીઓની દીનના ખુશર્ગ મોબેદ હતા. એમના વદસઓની સીલસીલો છેક હજરત આદર્યાદ ખીન આરેષંદ સત્રો પહોંચે છે.

* મ્હારો=એટલે હૉ અલીની સમજાઓ, કેમકે આ ફરમાન તે સાહેબે હૉ મહમદના હુકમથી લખી આપ્યું છે; એજ તરજુઓ કરનાર કહે છે.

તમે તેહરીક બાળ્યને કે, હું તમોને પરવરદેગારના તથા હજરત મહમદના—સલામ હો—અલબત્તે વસલ્લામ—એટલે કે એમના ઉપર પરવરદેગારના દરદ તથા સલામ હોજો—તેમના પયમા-નથી જાહેર કરું છું કે; મેં તમોને તમારા જાન માલ જોરત ફરજદથી અમન બખશ્યું છે. અને મેં ખુદાતાલાના તથા તેના પેગમ્બરના સર્વે ફરમાનદારોને તથા હમાનદારોને તથા મુસલમાનોને તથા આ અને બીજાં લાગતાં વળખતાં શહેરોના સર્વે અમલદારોને તથા તેહસિલદારોને તથા દીનને વાસ્તે લડાઈ કરનારાઓને હુકમ કર્યો છે કે; તમે લોકોનો અમાન કરતા રહે, અને કદી જુલમ નહીં કરે.

તમે લોકો ઉપરથી તથા તમારી ઓલાદ ઉપરથી મેં ખંડણી માફ કીધી છે, અને ગાય તથા ગેસપંદોની સર્વે જગાત તથા મામુલો પચ્ચ માફ કર્યા છે.

મેં તમોને તમારા સર્વે માલ તથા જમીન ઉપર અખત્યાર આપ્યો છે; કે તે ઉપર તમે આતશકહેલા તથા હમારો આંધો, કે જેમ કીધાથી ધરમની આંધેલી જગાઓ તથા તમોએ પુનને વાસ્તે આપેલી સર્વે મીલકતો તથા ચીજો તમારા કબજામાં રહે.

આગલા વખત પ્રમાણે તમારો હુકમ જે કોઈ પારસી હોય તે ઉપર જારી રહે. અને દર સાલના મામુલ મુજબ દરેક શખ્સ પાસેથી દર વરસ એક દીરમ તમે લેતા રહેજો; કાંકે તમારા હાથથી રાજપાટ મળ્યું છે, અને તેથી હવે હું ચાહું છું કે, તમારી આવી મોટી સલતનતના ખર્ચાની યુઝોગિની વાસ્તે તમારો (એટલે બેદરામશાદ ખીન ખેરાંદેશનો) હુકમ તમારા પારસીઓ ઉપર કાયમ રહે.

તમારી કામમાંથી જે કોઈ મુસલમાન થઇ ગયો હોય તેના ઉપર તમારો હુકમ નહીં ચાલે. કેમકે મેં પરવરદેગારના પેગમ્બરથી (જેના ઉપર ખુદાતાલાની તરફથી દરદ તથા સલામ હોજો.) સાંભળ્યું છે કે, એટલે મીલતએને લાએતના રમુન—એટલે કે બે જૂદા ધર્મવાળા એક બીજના વારસ થઇ શકતા નથી.

જ્યારે તમારી કામના પારસીઓને ઓલાદ પેદા થાય, અને તે ઓલાદ પેતાના વડવા-ઓની દીન ઉપર કાયમ રહે તો તેઓ ઉપર તમારો તથા તમારી ઓલાદનો હુકમ જારી રહેશે. અને રાજપાટનું કામ તથા લવાજમો લેવાનો, એ સર્વે તમારી મસલતથી થશે.

હું તમે સર્વે કામને તાકીદ કરું છું કે, તેઓ તમારે તાબે રહે, અને તમારી નક્ષિયતો તથા હુકમોને સાંભળે તથા માન આપે, તથા તમોને પેતાના દોસ્ત સમજે; તથા તમારી સાથે સલાહ સંપથી રહે, અને દરેક કામમાં તમારી પેરવી કરે. અને તમારા હુકમ મુજબ ચાલે.

સર્વે મુસલમાનોને તથા પરહેઝગારોને, તેમાં શું મરદ કે શું જોરત, સર્વે કામને છૂટે છે કે, પારસી બેદરામશાદ ખીન ખેરાંદેશની સર્વે વાતે જરદારત કરે અને એ લોકોની કામનો જે કંઈ દીન આપનને રસમ હોય તેમાં કશી હરકત નહીં કરે.

સર્વે મુસલમાનોને તથા પરહેઝગારોને, તેમાં શું મરદ કે શું જોરત, સર્વે કામને લાજમ છે કે, આ સમજી શરતો જે કે મેં કીધી છે તેમાંની એકાદ શરત, તથા આ સમજીના હક્કો કે જે મેં જાહેર કીધા છે તે મધેથી એકાદ હક્કને છોડે નહીં. મેં ફરમાવ્યું છે તેજ મુજબ સર્વે મુસલમાનો તથા પરહેઝગારોએ ચાલવું; અને તેમાં કશો ફરહાર કરવો નહીં.

સર્વે મુસલમાનોને તથા પરહેઝગારોને, તેમાં શું મરદ કે શું જોરત, સર્વેને ધરાત છે કે; એ પારસીઓની દીન મધે જરતી તથા ધાસો રવા નહીં રાખે; કે પરવરદેગારે કુરાનમાં એ રહેશે ફરમાવ્યું છે કે, હા એકશદ શીદ દીને—એટલે કે, દીનના કામમાં જોર તથા જુલમ રવા રાખવો નહીં.

મુસલમાનો મધેથી હરેક શખ્સને લાજમ છે, કે, આ મહારી સંઘળી વસિયતને અમલમાં લાવે અને પારસીઓની કામની તથા તેઓની ઓલાદની ખુશગીર્ વધારે અને તેઓને માન આપતા રહે. અગર જો એ પારસીઓ મધેથી જે કોઈ પોતાની દીન ઉપર રહ્યા હોય, અથવા મુસલમાન થયો હોય તો તે સર્વેને વાસ્તે મહારી એજ હુકમ છે.

પરવરદેગારની તથા તેના પેગમ્બરની રજમ'દી આ વાતમાં છે, કે આ ફરમાનને તાબે રહે.

+ + + +

(તાકીદના સખ્ત શખ્તો કાઢી નાંખ્યા છે.)

આ એહેદનામાને હુસેન છબ્બે અમલી બીન અમી તાલેમે હીજરી સને ૩૯ ના ૨૦૪૫ મહિનામાં લખ્યું છે. (ઇ. સ. ૧૫૯).

ઉપર પ્રમાણે બીજું એહેદનામું આપેલું છે. પહેલું એહેદનામું શેઠ શાં ૧૦ ૭૦ ૭૭૭માં આપ્યું છે તેમાં અને બહુવાળા દશતર અસ્પદીયાર ૭ કામદીનજીએ ઇ. સ. ૧૮૨૬માં કમી-શાની હકીકત પ્રગટ કરી છે તેમાં નીચેના ફકરો વધારે છે:—

અમરચે એ લોકો મુસલમાન પાસે ચારી માંગે, યાને મદદ માંગે તો તેને મદદ કરે અને મુસલમાનો એ લોકોને પોતાની પાસે રહેવાનાં ઘેર આપે. અગરચે મુસલમાન ધમતે પારસીઓ ઉપર બદી કરે તો બીજા મુસલમાન તેને મના કરે. અને મુસલમાનોને સગવડાર છે કે, એક વંરસમાં એક વાર ૨૦૦) ખસો પેશાક દર સાલ આપે. એક તો એ જે છટે કુરમાની ઉપર યાને બકરી ધંતે દહાડે ૧૦૦ પેશાક આપે, અને બીજા ૧૦૦ પેશાક ૨૦૪૫ મહિનામાં આપે. ” એને માટે,

હયુયુસ સયેર, મનાડેમે મુસ્તબી, તથા જલાલિલ એકતબી કેતામેની સહાદત આપવામાં આવે છે.

વળી “તકસીરે-ફતહુલ અ.જ.જ.”—“ગ્યામુલ લો.ગાત” “મુશારેક ફત્ત અનવાર”—“શરહે મીશકાતે શરીફ”—“એખલાક ફલ મોહસની”—“રાઝતુરસ સદા”—“મઆરેજ ફલ નયુવા”—એ કેતાઓમાંથી પણ “તકવીઅને દીને માજહીયશના”માં ઘણીક સાદદતો ટાંકવામાં આવી છે. પણ ઘણું લખાણ થાય તેટલા માટે શેઠ શોરાયજી ૧૦ ૭૭૭માંથી ૭૦ વરસ ઉપર છપાયેલી ઉપલી અરબી-ફારસી-અને ગૂજરાતી કેતામ પાસ કરીને સર્વ મુસલમાન બાઇઓ તથા પારસી બાઇઓને વાંચવાની અને તે કેતામ સંઘરી રાખવાની હું બલામણ્ય કરું છું. એટલુંજ નહીં, પણ તે જુની વાતો તાજી રાખવા સાર, કોઇ સખી વચ્ચુદ પારસી શેઠિયા અથવા બાનુએ આ કેતામ નવેસર છપાવી મુશત વહેંચવાની બલામણ્ય કરું છું.

સૈયદ સાદાતની દરઘા જોડે પારસી તથા હિંદુઓનો સંબંધ.

મહારી માન્યતા એવી છે, કે જે કોઈ પવિત્રતામાં હોય છે, તેનાં વચનેા મિથ્યા થતાં નથી.

જે અજોઇમાં સંપૂર્ણ હોય છે, તેમના સ્વછો શાઓ જેવાં મહત્ત્વનાં થઇ પડે છે. અને જેમને હજારો, લાખો, કે કરોડો જીવો પેગમ્બરો, પીરો, કે સૈયદો તરીકે સ્વીકારતા હોય તેમનામાં કોઈ પણ ચત્કારિક અલૌકિક કુદ્રતી શક્તિ હોવી જોઇએ. ચત્કાર વચર નમસ્કાર ફોતા નથી. હુનિયાના અધાજ લોકો કાંઇ ધૂખાં ફોતા નથી, કે હોમ અથવા પોષળ શ્રદ્ધા તરફ ખેંચાતે અધ્યા કરે. જે ઈશ સતનો ધકાસ કરતો હોય, સતનો જેણે ઉદેશ રાખ્યો હોય તેના પથવા સ્થાપક તરફ નિહાન માન્યતા નહીં તો માનથી જોવાની આપણી દરજ

૧૪-દોહસો અને પાણસો
૫૫ ઉપરના લેખો.

છે. જે તુલસીદાસે વહેલી માન્યતા હોય તે તરફ આપણી દિલસોગ્રી હોતી નથી, પરંતુ “સમ્યગ્ધર્મ” એવું જે ૩ મહાન હિંદોવાળું નામ પરમ તત્ત્વને, પરમ આત્માને, આપવામાં આવ્યું છે તે ત્રણ નામોથી બનેલાં નામમાં સર્વથી પહેલું “સત” નામ છે, અને વેદાન્તના એ ઉત્તમ તત્ત્વને પોતાના પંથ જોડે જોડવામાં સૈયદ નૂરહીન સાહેબે જીવિત કરી છે, તે મિથ્યા ગણાય નહીં. બધાકે હિંદુ સ્ત્રી પુરુષો અને કેટલીક પારસી સ્ત્રીઓ આ દરવા તરફ ખેંચાતી મેં જાતે જોઈ છે; એટલું જ નહીં પણ મહારા પાસે કંઈક લેખો છે તે જોતાં જણાય છે કે, નવસારી તથા સુરતના અગ્રેસર લોકોએ આ પીરની દરવાના સંજ્ઞાદાનશીન સાહેબોને બિડના વખતે તેનું મોટાપ વધારવામાં મદદ પણ આપેલી છે.

જુના જમાનામાં ન્યાત જતનો બેદ રાખ્યા વિના સત્યની બાબતમાં ખડા કબા રહેવાનો એક એવો સ્તુત્ય રસેયો હતો કે, જેને કોઈને ગેરવાળખી રીતે સામી પણ તરફથી ગેર ઇનશાદ થતો હોય તે શખ્સ જાહેરમાં પોતાના હઠક દાવાની સમ્યાઈની પુરવારીમાં શાક્ષી માગતો હતો. એવી શાક્ષી નીચે દર્શાવેલા ત્રણ ચાર બનાવો વખતે દરગાહ મોસુદના સંજ્ઞાદાનશીન તરફથી જાહેરમાં માંગવામાં આવેલી.

૧-સૈયદ અલી કબીરે કરેલો મેહજર અને તેની સમ્યાઈ માટે સુરત ખંદર તથા નવસારીના શરેઅ શરીફના કિલ્લાઓ અને અકાબરોએ કરેલા દસ્તખતો અને મોહોરો માટેનો ભેખ તપાસ્યો છે.

૨-મહંમદ ફાજલ નામના માણસે સૈયદ સાદાત સાહેબની ઓલાદમાં હોવાનો કરેલો દાવો અને તેના માટે સૈયદ જાફર સૈયદ અલી સગીરે શરેઅના આગેવાનોને ગુજરેલી અરજ ઉપરથી તપાસ ચાલી થએલો મુચલકો તા. ૪ જમાદીકલ સાની સને ૧૧૨૯ હીજરીનો મહારા દીકામાં આવ્યો છે.

૩-મોહોબત ખાંનામના માણસે સૈયદ સાદાત સાહેબની ઓલાદમાં હોવાનો કરેલો દાવો અને તે ઉપરથી સૈયદ અલી કબીરે શરેઅ શરીફના અધીકારીઓને અરજ ગુજરવાથી તેનો મુકદ્દમો ચાલી છેવટે તેને નદ કરવાનો થએલો દરાવ મેં જોયો છે.

આ પ્રમાણે માણ વખત ઉપર આ દરગાહના હઠક સંબંધે બહાર પડેલા મેહજર અને દસ્તાવેજો ઉપર ખરાપણાની સહી કરનાર તે વેળાના અકાબર ટેહમુલજી રૂથતમજી દેશાઈ, ખુરશેદજી તેહમુજી દેશાઈ અને બીજા હિન્દુ મુસલમાનોએ કરેલી સહીઓ દેખાય છે અર્થાત. આ દરગાહ તરફ હિંદુ, પારસી, મુસલમાન સર્વ બાઈઓએ બાઈખંધીની શાક્ષી આપી છે. એટલે કહેવાનો સાર એ છે કે, અમુક પંથમાં માન્યતા રાખવાની કે જોડાવાની વાત કોરે મૂકતાં પણ ધરજ તો એજ સમજવામાં આવી છે કે, તેથી જુદા ધર્મ તરફ તિરસ્કાર કે અભાવ બતાવવાનો માર્ગ દેખાતો નથી, પરંતુ તેને વિષે યોગ્ય સમયે માનની નજરથી જોવાથીજ જુના કાળમાં બાઈખંધી અને એખલાસ ભરી હતો, જે આજે પણ જળવાઈ રહેવાની જરૂર કોઈથી પણ ના પાડી શકાશે નહીં. આજ ૧૫૦ વર્ષથી એવો એક એખલાસ ભરી છે, કે બ્યારે આ દરવાતું તાબુત વિના વિશ્વને પારસીવાડો પસાર કરે છે ત્યારે દરવાના સંજ્ઞાદાનશીન તરફથી અમારાં દેશાઈ કુટુંબના ધરે સુખરૂપ, વગર હરકતે તાબ્યા આવી પહોંચ્યાની ઇલાણી દાખલ ૨ નાગિયર આજે પણ મોકલવાનો વિષે ચાલુ છે. ચોથા મેહજર ઉપર નવસારીના દેશાઈ દશગુરોની સહીઓ ૧૫૦ છે.

કામનો સંક્ષિપ્ત સાર.

આત્મા પરમાત્મા તરફથી આ પૃથ્વી ઉપર આવ્યા પછી ત્રણ તબક્કે પોતે અધકારમાંથી સત્ય શોધીને પ્રકાશક થાય છે, જેને આપણે “સત પંથ” કહે,

૨૫-પૂર્વ કથનની
કુટુંબ સમગ્રતા.

અને જ્યારે તે પૂરો પ્રકાશ કરે છે ત્યારે “પ્રકાશક” થઈ પડે છે
૧ તમેવાહું=એટલે કે, “હું તેનો છું.”
૨ તમેવાહું=એટલે કે, “હું તારો છું.”
૩ તમેવાહું=એટલે કે, “હું તુંજ છું.”

જિજ્ઞાસુ જ્યારે કનિષ્ઠ અવસ્થામાં હોય છે ત્યારે પરમાત્માને ત્રીજા પુરુષમાં જોળખતી
વેળાએ અજ્ઞાનતાથી “તે-તે” એવી રીતે પારકાપણું ધારણ કરે છે. જ્યારે જરા આગળ વધે
છે ત્યારે બીજા પુરુષમાં “તારો છું” કહે છે. અને જ્યારે કુઝાં સુધીએ આવી પરમાત્મા
સાથે એકતાર થાય છે ત્યારે “હું તુંજ છું” કહેવાને અધિકારી બને છે. શ્રીએસોફીમાં
ભેદીન શબ્દ સોફીયા=હતાપણ. ઇશ્વરિજ્ઞાન કહે છે, નેનેજ મળતા સુધી શબ્દ ઇશ્વરિજ્ઞાન ધરા-
વનાર માટે વપરાય છે. ઇરાની પાદશાહ જમશીદે “મનમ મઝદી” એટલે “હું ખુદાજ છું”
એમ જે કહ્યું હતું, અને સુધી મનમુરે “અન અલ હકક” એટલે “હું જ પ્રભુ છું” એમ
જે કહ્યું હતું તે સુધીવાદ છે. દરેક મનુષ્ય જે ખરેખરો સાચો “સત પંથ પ્રકાશક” હોય તે
આવી ઉચી યોગ્ય ચઢી શકે.

સાધક બાધક કારણોનું વિવેચન.

વખત એવો આવી જાયો છે, કે કપર જે દષ્ટીકનો બનાવી છે તે દરિયાઈનીમાં વહ દરેક
પારસી, હિન્દુ. અને મુસલમાની બાધઓએ માંહોમાંહે અંતર ન ગાળ્યાં.

૨૬-સર્વ બાધઓની
જાણુ માટે.

આપણુ સર્વ એક ખુદાનાં બચ્ચાં આ જગત રૂપી કુટુંબમાં જન્મ્યાં
છીએ, માટે સર્વ બચ્ચાંઓએ પરસ્પર આધ્યાત્મિક, મોહબંધન, અ-
એખલાસ વધારી એકમેકના માગને ન દિલ્લુતાં એકત્ર થઈને મિત્ર-
બાવથી વર્તવાની જરૂર છે.

નિર્ણય કરવાના સુદા.

૧-બાણુસે યુર કરવાની જરૂર છે કે કેમ ?

૨-કર્મ કરતાં એક પરમાત્માની ઇચ્છા અને તેનો અસાધારણ
અધિકાર છે કે કેમ ?

૨૭-ખુદાઓ.

૩-સૈયદ નુરતસગોર, તેમનો પંથ, અને તેમના સિદ્ધાંતો દિનકર
ગણવાં કે કેમ ?

૪ પારસી, હિન્દુ, અને મુસલમાનોનો પ્રાચીન કાળથી સારો સંબંધ ચાલી આવ્યો છે
કે કેમ ?

ચોથી કોન્ફરન્સના પ્રસુખનો અભિપ્રાય.

૨૮-અભિપ્રાય.

૧લા, ૨જા, ૩જા, તથા ૪થા સુદા વિષે હા.

૨વાના મેહેરજાન “સતપંથ” પ્રકાશક મહામંડળના સભાસદ સાહેબો તરફ-ટિપણ મંજુર
થવા સાર તા. ૨૩ મે ૧૯૨૨

સેવક,

શા. ૨૦ મે ૧૯૨૨.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર—“સતપંથ પ્રકાશક મહામંડળ” તરફથી શારાજી મંચેરજી દેસાઈ રોડ,
રોડ, નવસારી. છાપનાર—એવિન્ડજી ડાભાબાઈ નાયક. શ્રી “અનાવિસ” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, બરાનપુ
બાગળ—મુદ્રત.

